

S I N T E Z A
obiecțiilor și propunerilor (recomandărilor)
la proiectul Hotărîrii Guvernului privind aprobarea proiectului de proiectului de lege pentru modificarea unor acte normative
(asigurarea drepturilor victimelor în cazul infracțiunilor privind viața sexuală)

Participantul la avizare (expertizare)/consultare publică	Nr.	Conținutul obiecției/ propunerii (recomandării)	Argumentarea autorului proiectului
Universitatea de Stat din Moldova	1.	În art. 109 CP RM: la alin. (1), substituirea textului „capitolele II-VI” prin textul „capitolele II-III, V-VI”: la alin. (4), excluderea textului „171-175¹, ”. În Nota informativă la Proiect, referitor la această propunere, găsim următoarea explicație: „De regulă, infractorul aflându-se în libertate, ușor influențează victima și o convinge să accepte concilierea. În acest sens, se propune modificarea articolului 109 din <i>Codul penal</i>, astfel ca orice infracțiune ce atentează la libertatea și inviolabilitatea sexuală să excludă împăcarea părților, respectiv, la alineatul (1) articolul 109, textul „capitolele II-VI” este substituit cu textul „II-III, V-VI”, excluzându-se astfel capitolul IV [Infracțiunile privind viața sexuală] din categoriile de infracțiuni pentru care este permisă împăcarea. În aceeași ordine de idei, la alineatul (4) articolul 109 textul ”171-175¹” se exclude. Acceptăm argumentele cu privire la necesitatea modificării alin. (1) art. 109 CP RM. Propunerea autorilor Proiectului cu privire la acest alineat are la bază tocmai aceste argumente. Cât privește recomandarea autorilor Proiectului cu privire la alin. (4) art. 109 CP RM, remarcăm o contradicție. În varianta în vigoare, acest alineat are următorul conținut: „Împăcarea nu se aplică în cazul persoanelor care au săvârșit asupra minorilor infracțiuni prevăzute la art. 171- 175¹, 201, 206, 208, 208¹ și 208²”. Excluderea din alin. (4) art. 109 CP RM a textului „171-175¹”, propusă de autorii Proiectului, va însemna că împăcarea va fi posibilă în cazul persoanelor care au săvârșit asupra minorilor una dintre infracțiunile prevăzute la art. 171-175¹ CP RM. Însă, o asemenea soluție ar fi în dezacord cu ceea ce autorii Proiectului recomandă pentru alin. (1) art. 109 CP RM: excluderea posibilității de	Se acceptă Considerăm excluderea din proiect a modificărilor propuse la alin. (4) al art. 109 CP necesară. Întru clarificarea alineatelor (1) și (4) ale art. 109, menționăm că: ▪ potrivit propunerii de modificare a alin. (1) art. 109 CP (redacția proiectului) se va exclude posibilitatea de împăcare în cazul minorilor care au comis una dintre infracțiunile grave prevăzute în Capitolul IV din partea specială a Coduluipenal; ▪ excluderea propunerii de modificare de la alin. (4) art. 109 CP (adică alineatului rămâne intact) va fi în continuare o interdicție de împăcare în cazurile săvârșirii infracțiuni prevăzute la art. 171-175¹ (adică Capitolul IV din CP) asupra minorilor.

	împăcare în cazul minorilor care au comis una dintre infracțiunile grave prevăzute în Capitolul IV din partea specială a Coduluipenal. Drept urmare, sugerăm înlăturarea din alin. 1 art. I al Proiectului a pasajului „la alineatul (4), textul „171-175¹,” se exclude”.	
2.	Cu referire la alin. (1) art. 132² CP RM: Din dispoziția proiectată a acestei norme (privită prin prisma dispoziției proiectate de la alin. (1) art. 171 CP RM) rezultă că act sexual se consideră acțiunea făptuitorului de a penetra sexual – vaginal, anal sau oral – corpul unei alte persoane decât făptuitorul. O formulare similară este folosită în art. 152 „Violul” din Codul penal al Ucrainei. Această formulare este, pe bună dreptate, criticată de către unii doctrinari ucraineni. Or, în varianta propusă de autorii Proiectului, act sexual va putea fi considerată acțiunea de penetrare comisă asupra victimei (adică atunci când aceasta are rolul de partener pasiv, nu rolul de partener activ); act sexual nu va putea fi considerată acțiunea unei alte persoane decât făptuitorul de a penetra sexual – vaginal, anal sau oral – corpul făptuitorului (adică atunci când acesta are rolul de partener pasiv, nu rolul de partener activ). Potrivit variantei în vigoare a art. 171 CP RM, victimă în cazul violului poate fi nu doar o persoană de sex feminin, dar și o persoană de sex masculin. Definiția din alin. (1) art. 132² CP RM va anula aceastăposibilitate. În același context, din alin. (2) art. 132² CP RM reiese că acțiunea unei alte persoane decât făptuitorul, de a penetra sexual – vaginal, anal sau oral – corpul făptuitorului, va putea fi considerată acțiune cu caracter sexual, fiind calificată în baza art. 172 CP RM (în varianta de Proiect). În acest articol sunt prevăzute pedepse mai ușoare decât cele stabilite în art. 171 CP RM (în varianta de Proiect). În consecință, definiția din alin. (2) art. 132² CP RM consacră o inegalitate de gen, punând persoanele de sex masculin într-o poziție dezavantajată în raport cu persoanele de sex feminin, ceea ce contrazice direct ideea de bază a Convenției de la Istanbul, a cărei ratificare este propagată de autorii Proiectului. Din considerentele menționate mai sus, este imperioasă revizuirea definiției din alin. (1) art. 132² CP RM, după cum urmează: „Prin act	Se acceptă Suntem deacord cu argumentele menționate la propunerea de modificare de laalin. (1) art. 132² CP, motiv pentru care se acceptă redacția <i>infra</i>. Astfel, nu va fi exclusă posibilitatea calificării cu viol a cazurilor în care victimă este o persoană de sex masculin. Articolul 132² alineatul (1) va avea următorul cuprins: <i>„(1) Prin act sexual se înțelege acțiunea de penetrare vaginală, anală sau orală de natură sexuală cu orice parte corporală sau obiect, comisă fie asupra victimei, fie de către victimă.”.</i>

	<i>sexual se înțelege acțiunea de penetrare vaginală, anală sau orală de natură sexuală cu orice parte corporală sau obiect, comisă fie asupra victimei, fie de către victimă”.</i>	
3.	Cu referire la alin. (2) art. 132² CP RM: Definiției noțiunii „acțiuni cu caracter sexual” ar urma să-i revină rolul de definiție de rezervă în raport cu definiția formulată în alin. (1) art. 132² CP RM: toate modalitățile posibile de obținere a unei satisfacții sexuale – altele decât acțiunea de penetrare vaginală, anală sau orală de natură sexuală a corpului unei alte persoane cu orice parte corporală sau obiect – ar urma să fie catalogate ca acțiuni cu caractersexual. Totuși, definiția din alin. (1) art. 132² CP RM are un conținut extrem de larg, fiind lipsită de claritate și previzibilitate. Există riscul ca sub incidența acestei definiții să intre modalitățile de obținere a unei satisfacții sexuale (altele decât actul sexual), care, deși sunt neconsimțite, nu posedă gradul de pericol social al unei infracțiuni. Ne referim la: exhibarea în prezența victimei; asistarea (privirea) la actele sexuale întreprinse de victimă; atingerea indecente ale victimei; discuțiile cu caracter obscen sau cinic purtate cu victima referitor la actele sexuale; determinarea victimei să participe ori să asiste la spectacole pornografice; punerea la dispoziția victimei a materialelor cu caracter pornografic; automasturbația în prezența victimei; atingerea sauprivirea obiectelor – cu predilecție de vestimentație – ce aparțin victimei; contemplarea unor lucruri neînsuflețite – îndeosebi nuduri reprezentate în tablouri, postere, statui etc. – care aparțin victimei, etc. Conform legii în vigoare, unele dintre acțiunile sus-menționate, dacă nu sunt consimțite, ar putea fi calificate în baza art. 173 CP RM sau a art. 354 din Codul contravențional. Autorii Proiectului propun o agravare considerabilă a răspunderii celor care vor săvârși asemenea acțiuni. Considerăm că, în acest caz, va fi încălcat principiul proporționalității incriminării. Înpct. 30 din Decizia Curții Constituționale a României nr. 418 din 19.06.2018 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 29 alin. (1) lit. c) din Legea nr. 656/2002 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor, precum și pentru instituirea	Se acceptă parțial ▪ Suntem de acord cu argumentul că „toate modalitățile posibile de obținere a unei satisfacții sexuale – altele decât acțiunea de penetrare vaginală, anală sau orală de natură sexuală a corpului unei alte persoane cu orice parte corporală sau obiect – ar urma să fie catalogate ca acțiuni cu caractersexual”, considerent din care propunerea de la alin. (2) art. 132² CP rămâne în proiect. ▪ Referitor la argumentul privind „lipsa de claritate și previzibilitate” a alin. (2) art. 132², menționăm următoarele. Întru respectarea principiului unității terminologice, în limbajul normativ aceleași noțiuni se exprimă numai prin aceiași termeni, iar dacă o noțiune sau un termen nu este consacrat sau poate avea înțelesuri diferite, semnificația acestuia în context se stabilește în cadrul dispozițiilor generale ale actului normativ ce îl instituie. Actul normativ nu este un dicționar juridic sau un manual și noțiunile nu ar trebui să fie definite doar pentru a explica care este sensul acestora. Respectarea acestei reguli este necesară din mai multe motive dintre care menționăm. În primul rînd trebuie să avem în vedere că relațiile sociale sunt extraordinar de complexe și la momentul

	unor măsuri de <u>prevenire și combatere a finanțării terorismului</u> în interpretarea dată prin Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție nr. 16 din 08.06.2016 privind pronunțarea unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept referitoare la infracțiunea de spălare a banilor, în legătură cu principiul proporționalității incriminării se arată că o incriminare: „[...] trebuie să fie strict necesară obiectivului urmărit de legiuitor, iar intruziunea ce vizează drepturile fundamentale restrânse prin aplicarea normei incriminatoare să fie justificată prin raportare la protecția juridică asigurată prin reglementarea aceleii infracțiuni”. Din această perspectivă, avem rezerve mari în ceea ce privește proporționalitatea pedepselor prevăzute de art. 172 CP RM (în varianta propusă în Proiect) – închisoare până la 6 ani (alin. (1)); închisoare de la 3 la 7 ani (alin. (2)); închisoare de la 5 la 12 ani (alin. (3)) – în raport cu gradul de pericol social al obținerii neconsimțite a unei satisfacții sexuale (altei decât actul sexual neconsimțit), exprimate, de exemplu, în: exhibarea în prezența victimei; asistarea (privirea) la actele sexuale întreprinse de victimă; atingerile indecente ale victimei; discuțiile cu caracter obscen sau cinic purtate cu victima referitor la actele sexuale; determinarea victimei să participe ori să asiste la spectacole pornografice; punerea la dispoziția victimei a materialelor cu caracter pornografic; automasturbația în prezența victimei; atingerea sau privirea obiectelor – cu predilecție de vestimentație – ce aparțin victimei; contemplarea unor lucruri neînsuflețite – îndeosebi nuduri reprezentate în tablouri, postere, statui etc. – care aparțin victimei, etc. Astfel de pedepse ar fi justificate doar cu condiția că acțiunile în cauză sunt însoțite de constrângerea fizică sau psihică a victimei ori de profitare de imposibilitatea acesteia de a se apăra sau de a-și exprima voința. În consecință, <i>infra</i> vom recomanda modificările de rigoare cu privire la alin. alin. (3) art. 132² CP RM;	adoptării actului normativ este imposibil să se poată determina cu o precizie absolută toate circumstanțele raporturilor juridice reglementate. Din această cauză nici într-un sistem de drept nu s-a impus conceptul că normele ar trebui să reglementeze exhaustiv toate circumstanțele unui raport juridic. În al doilea rând trebuie să ținem cont de faptul că norma de drept trebuie să fie formulată astfel încât aceasta să fie aplicabilă nu doar relațiilor sociale existente la momentul adoptării actului normativ dar și relațiilor sociale viitoare. În opinia noastră definirea „acțiunilor cu caracter sexual” prin enumerarea exhaustivă a modalităților de obținere a unei satisfacții sexuale ar amplifica rigiditatea normelor Legii penale.
4.	Cu referire la alin. (3) art. 132² CP RM: În definiția noțiunii „acte sexuale sau acțiuni cu caracter sexual neconsimțite” nu este clar următorul text: „[...] care pot fi însoțite de circumstanțe ce implică constrângerea fizică ori psihică, înșelăciunea,	Se acceptă parțial Suntem de acord cu argumentele aduse de autorii propunerii. Totuși, alin. (3) art. 132² CP va avea următoarea redacție:

	profitarea de imposibilitatea persoanei de a se apăra ori de a-și exprima voința, aplicate împotriva victimei sau împotriva altei persoane”. În primul rând, nu este clar ce înseamnă „circumstanțe ce implică constrângerea fizică ori psihică, înșelăciunea, profitarea de imposibilitatea persoanei de a se apăra ori de a-și exprima voința, aplicate împotriva victimei sau împotriva altei persoane”. Se are în vedere a) exclusiv constrângerea fizică ori psihică, înșelăciunea, profitarea de imposibilitatea persoanei de a se apăra ori de a-și exprima voința, aplicate împotriva victimei sau împotriva altei persoane <i>ori</i> b) conjunctura care implică ceva în plus? Dacă este valabilă varianta b), atunci ce presupune această conjuncturăsuplimentară? În al doilea rând, nu este clară conotația ce i se atribuie cuvintelor „care pot fi însoțite”. Se are în vedere că a) circumstanțele, ce implică constrângerea fizică ori psihică, înșelăciunea, profitarea de imposibilitatea persoanei de a se apăra ori de a-și exprima voința, aplicate împotriva victimei sau împotriva altei persoane, au un caracter facultativ, opțional <i>ori</i> b) aceste circumstanțe au un caracterexemplificativ? Luând în considerare aceste carențe de ordin semantic, dar și observațiile făcute <i>supra</i> cu ocazia analizei alin. (2) art. 132² CP RM, propunem ca alin. (3) art. 132² CP RM să aibă următorul conținut: „Se consideră neconsimțit acel act sexual care este însoțit de constrângerea fizică sau psihică, înșelăciunea ori profitarea de imposibilitatea persoanei de a se apăra sau de a-și exprima voința, aplicate împotriva victimei ori împotriva altei persoane. Se consideră neconsimțită acea acțiune cu caracter sexual care este însoțită de constrângerea fizică sau psihică ori profitarea de imposibilitatea persoanei de a se apăra ori de a-și exprima voința, aplicate împotriva victimei sau împotriva alteipersoane”.	„(3) <i>Se consideră neconsimțite orice acte sexuale sau acțiuni cu caracter sexual comise în lipsa consimțământului voluntar a persoanei, care pot fi însoțite de constrângerea fizică ori psihică, înșelăciunea, profitarea de imposibilitatea persoanei de a se apăra ori de a-și exprima voința, aplicate împotriva victimei sau împotriva altei persoane.</i>”.
5.	Cu referire la alin. (4) art. 132² CPRM: Autorii Proiectului propun în acest alineat instituirea unei prezumții cu privire la limita de vârstă a persoanei în privința căreia se comite actul sexual sau acțiunea cu caracter sexual, ce ar permite delimitarea consimțământului viciat de consimțământul neviciat. Nu considerăm	Nu se acceptă Asemenea practici de stabilire a vârstei consimțământului sexual sunt întâlnite și în alte state din Europa, în rezultatul transunerii Directivei UE 2011/93 privind

	necesară instituirea unei asemenea prezumții. Ea ar avea ca efect banalizarea legii penale și ar fi în detrimentul examinării multiaspectuale și plenare a tuturor circumstanțelor faptei săvârșite. Întâi de toate, nu este clar de ce autorii Proiectului au optat anume pentru vârsta de 15 ani. În Nota informativă la Proiect lipsesc argumentele care ar face lumină în această problemă. Pentru comparație, de exemplu, § 147 din Codul penal eston conține următoarea prevedere: „În sensul infracțiunilor prevăzute în această Secțiune, se consideră că o persoană este incapabilă să înțeleagă dacă nu a împlinit vârsta de zeceani”. Însă, nu stabilirea unui asemenea prag de vârstă este problema care ar trebui să ne preocupe. În contextul legii penale în vigoare, nu atât limita minimă a vârstei victimei, cât mai ales prezența / lipsa discernământului acesteia are importanță în planul delimitării infracțiunii prevăzute la art. 174 CP RM de infracțiunile prevăzute la art. 171 sau 172 CP RM. Se consideră realizată componența infracțiunii prevăzute la art. 174 CP RM numai dacă victima a înțeles semnificația actului la care a fost supusă. Cu cât mai redusă este vârsta victimei, cu atât crește posibilitatea lipsei discernământului. De aceea, este necesar a se stabili <u>în concret, de la caz la caz</u>, dacă victima a avut sau nu discernământ, fără a se putea fixa în mod abstract, o limită minimă a vârstei acesteia ca element de referință. În context, are dreptate M.A. Korotaeva, când susține: doar în rezultatul examinării tuturor circumstanțelor faptei, se poate stabili dacă victima a înțeles semnificația celor ce i se întâmplă. Trebuie luate în considerație depozițiile victimei, ale părinților sau persoanelor subrogatorii, ale pedagogilor sau altor persoane care pot evalua dezvoltarea intelectuală a victimei. În cazurile necesare, urmează a fi dispusă efectuarea unei expertize psihologice judiciare, cu implicarea specialiștilor în psihopedagogie. Drept urmare, în condițiile legii penale în vigoare, în cazul raportului sexual sau al oricărui alt act de penetrare vaginală, anală, bucală sau de alt gen, exprimarea consimțământului de către victima care nu a împlinit vârsta de 16 ani are un caracter dualist: 1) consimțământul univoc, presupunând discernământul, la a cărui temelie se poate afla	combaterea abuzului sexual și exploatării sexuale a copiilor și pornografiei infantile în legislația națională. Conform art. 2 din Directiva UE 2011/93, vârsta consimțământului sexual este vârsta sub care, în conformitate cu legislația națională, este interzisă implicarea în activități sexuale cu un copil. Statele sunt responsabile de stabilirea vârstei consimțământului sexual în legislația națională. Convenția de la Lanzarote la lit. a) alin. 1 art. 18 reglementează separat ca o formă de abuz sexual acțiunile de implicare în activități sexuale cu un copil, care conform prevederilor legislației naționale nu a împlinit vârsta legală pentru exprimarea consimțământului sexual. În scopul aplicării acestor prevederi, fiecare parte va decide vârsta până la care este interzisă desfășurarea de activități sexuale cu un copil. Prin urmare, reglementarea expresă a vârstei consimțământului sexual este o condiție inherentă alinierii la prevederile Convenției de la Lanzarote, dar și practicilor pe plan internațional, iar aceasta are de fapt scopul protejării ex-officio a copilului până la o anumită vârstă de orice acțiuni/activități cu caracter sexual săvârșite în raport cu acesta. Reglementarea acestei limite de vârstă la alin. (4) art. 132² CP și-a propus să instituie această garanție de protecție a copiilor sub 16 ani de orice formă de abuz sexual
--	---	--

	curiozitatea victimei, interesul material sau atracția sexuală; 2) consimțământul aparent, presupunând lipsa discernământului, care constă în neîmpotrivirea victimei, din cauză că ea nu înțelege semnificația celor ce i se întâmplă. Prima ipoteză este caracteristică infracțiunii specificate la art. 174 CP RM. Cea de-a doua ipoteză este valabilă în cazul copiilor de vârstă fragedă. Consimțământul aparent al acestora nu are nici o relevanță juridică, iar făptuitorul este conștient de acest fapt. De aceea, raportul sexual sau oricare alt act de penetrare vaginală, anală, bucală sau de alt gen, săvârșit cu o persoană a cărei consimțământ a fost aparent, trebuie calificat potrivit lit. b) alin. (3) art. 171 sau lit. a) alin. (3) art. 172 CP RM. În astfel de cazuri, există toți indicii pentru a recunoaște că făptuitorul a profitat de imposibilitatea victimei de a-și exprima voința. Însă, în corespundere cu alin. (3) art. 132² CP RM, profitarea de imposibilitatea victimei de a-și exprima voința constituie expresia unui act sexual neconsimțit sau a unei acțiuni cu caracter sexual neconsimțite. Așa stând lucrurile, devine inutilă noțiunea „consimțământ viciat” definită în alin. (4) art. 132² CP RM. Iată de ce, recomandăm: 1) modificarea denumirii art. 132² CP RM, după cum urmează: „Acte sexuale sau acțiuni cu caracter sexual neconsimțite”; 2) excluderea alin. (4) din art. 132² CPRM.	săvârșită față de aceștia, definind în acest sens „consimțământul viciat”. Ținând cont de cele expuse <i>supra</i>, considerăm necesară menținerea alin. (4) art. 132² CP. Raționamentul specificării vârstei de 16 ani rezidă din coerența legislativă cu dispoziția art. 174 CP.
6.	<i>Modificarea titlului Capitolului IV din partea specială a Codului penal în „Infracțiuni contra libertății și inviolabilității sexuale a persoanei”.</i> În Nota informativă la Proiect sunt prezentate următoarele argumente în susținerea acestei inițiative: „Modificarea de esență a acestui proiect de lege este expunerea într-o redacție nouă a Capitolului IV din Codul penal, adică a infracțiunilor cu privire la viața sexuală. Luând în considerare relațiile sociale complexe inerente unei vieți umane, noțiunea de viață sexuală nu poate fi imputabilă minorilor, reieșind din dezvoltarea fiziologică și psihologică a acestora. Respectiv, constatăm că obiectul juridic generic prevăzut la Capitolul IV din Codul penal sub denumirea de „viață sexuală” nu cuprinde în sine și libertatea, inviolabilitatea sexuală a minorului. Din aceste considerente, se propune ca acest capitol din Codul	Se acceptă Suntem de acord cu autorii propunerii de a păstra titlul actual al Capitolului IV al părții speciale a Codului penal. Astfel, propunerea de modificare a titlului Capitolului IV din Codul penal se exclude din proiect.

	penal să fie definit „Infrațiuni contra libertății și inviolabilității sexuale a persoanei”. În primul rând, nu putem fi de acord cu autorii Proiectului care afirmă: „[...] obiectul juridic generic prevăzut la Capitolul IV din Codul penal sub denumirea de „viață sexuală” nu cuprinde în sine și libertatea, inviolabilitatea sexuală a minorului”. Fiecare dintre infracțiunile, prevăzute în Capitolul IV din partea specială a Codului penal, are un obiect juridic special. Obiectul în cauză este constituit din relațiile sociale privitoare la anumite valori sociale specifice care derivă din viața sexuală a persoanei. Aceste valori sociale specifice sunt: libertatea sexuală și inviolabilitatea sexuală. Așadar, libertatea sexuală și inviolabilitatea sexuală a persoanei (privite ca valori sociale specifice ocrotite de legea penală) derivă, decurg, se desprind din viața sexuală a persoanei (privită ca valoare socială fundamentală ocrotită de legea penală). Regula este că, în denumirea capitolului din partea specială a Codului penal, este descrisă (într-o manieră antipodică) valoarea socială fundamentală ocrotită de legea penală, care este comună pentru un grup de infracțiuni. În denumirea capitolului din partea specială a Codului penal nu pot fi descrise valorile sociale specifice, lezate de fiecare dintre infracțiunile care alcătuiesc un asemenea grup. Obiectul juridic generic, și nu obiectul juridic special, stă la baza sistematizării articolelor care alcătuiesc partea specială a Codului penal. Prin titlul pe care-l propun pentru Capitolul IV din partea specială a Codului penal, autorii Proiectului confundă obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute la art. 171-175¹ cu obiectul juridic special al acestora. În al doilea rând, provoacă rezerve o altă alegație din Nota informativă la Proiect: „Luând în considerare relațiile sociale complexe inerente unei vieți umane, noțiunea de viață sexuală nu poate fi imputabilă minorilor, reieșind din dezvoltarea fiziologică și psihologică a acestora”. Această alegație este în contradicție cu constatarea făcută de CtEDO în pct. 56 din decizia pronunțată în cauza <i>P.G. și G.H. contra Regatului Unit</i>: „[...] viața sexuală constituie un element important al sferei personale protejate de art. 8 al Convenției pentru apărarea	
--	---	--

		Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale”. O teză similară este promovată chiar în Nota informativă la Proiect: „Componenta intimă a vieții private, garantată prin Legea Supremă, are ca scop protejarea identității persoanei, a sferei vieții sale intime, a relațiilor personale, inclusiv a libertății sexuale. În același timp, protecția libertății sexuale, combaterea fenomenului abuzului sexual, precum și protecția victimelor acestei sfere, a constituit o prioritate consfințită atât în actele internaționale europene, cât și în cele universale”. Referitor la aceeași teză, ne întrebăm: ce altceva decât viață sexuală a persoanei ar putea fi desemnat prin formularea „componenta intimă a vieții private, garantată prin Legea Supremă, [care] are ca scop protejarea identității persoanei, a sferei vieții sale intime, a relațiilor personale, inclusiv a libertății sexuale”? Viața sexuală nu se reduce nici pe departe la practicarea de acte sexuale sau de acțiuni cu caracter sexual. Debutul vieții sexuale este marcat nu de începutul întreținerii unor asemenea acte sau acțiuni. Viața sexuală a persoanei apare odată cu persoana, ca individ social. Existența unei sexualități infantile, cu caracter natural, este admisă astăzi de specialiștii în domeniul sexologiei. Conform alin. (3) art. 6 al Legii nr. 138 din 15.06.2012 privind sănătatea reproducerii, „educația sexuală obligatorie și pregătirea pentru viața de familie se efectuează în instituții de învățământ și în alte instituții unde se găsesc adolescenți sau tineri, inclusiv cu nevoi speciale, după programe special elaborate, care fac parte din curricula obligatorie a instituțiilor de învățământ, ținându-se seama de vârstă, de sex și de particularitățile de dezvoltare psihosexuală”. Ce este educația sexuală dacă nu o parte integrantă a vieții sexuale? După E. Albu, „identitatea sexuală și conștiința ei se formează printr-un proces de socializare sexuală, particularizat de la un individ la altul. Ea se construiește treptat, ca o imagine de sine, cu trăiri și comportamente corelative, sub influența mediului, a anturajului, a numelui, ca și prin rolurile și experiențele pe care fiecare le integrează în contextul cultural și educațional specific. Toate acestea oferă copilului un	
--	--	--	--

		model comportamental de dezvoltare, identificare, orientare și apartenență psihosexuală”. La identitatea de gen se referă alin. 3 art. 4 din Convenția de la Istanbul, dar și așa-numitele „Principii de la Yogyakarta”. În preambulul la aceste „principii” găsim definiția noțiunii „identitate de gen” – „experiența intimă și personală asupra propriului gen a fiecărei persoane, care corespunde sau nu sexului acordat la naștere, inclusiv conștiința personală a corpului (care poate presupune, dacă este liber consimțită, modificarea aspectului sau a funcțiilor corpului prin metode medicale, chirurgicale sau alte metode) și alte exprimări ale genului, inclusiv prin îmbrăcăminte, vorbire sau conduită”. În pct. 18B, așa-numitele „Principii de la Yogyakarta” se referă la identitatea de gen a copilului: „Statele trebuie să: [...] adopte toate măsurile necesare de natură legislativă, administrativă sau de altă natură pentru a se asigura că niciun copil nu este supus unor proceduri medicale de modificare a corpului în încercarea de a impune o identitate de gen fără consimțământul deplin, liber și informat al copilului, conform vârstei și gradului de maturitate al copilului și urmând principiul că în toate deciziile cu privire la copii, interesul copilului trebuie să primeze”. Se cunoaște că unele state permit deciderea de către copil asupra schimbării identității sale de gen, cu condiția ca această decizie să aibă la bază, printre altele, consimțământul deplin, liber și informat al copilului. În context, ne întrebăm: ce este identitatea sexuală (identitatea de gen) a copilului dacă nu o componentă a vieții sexuale a acestuia? Dezvoltând ideea, o vom cita pe M.-N. Radu: „Sexualitatea umană are din cele mai vechi timpuri o formă instituționalizată, legitimată și controlată de reglementări juridice, consacrări religioase și instituții civile”. În același făgaș, I.V. Pantiuhina opinează: sfera sexuală a relațiilor sociale, la care participă minorii, este condiționată atât de interdicția morală și legală de întreținere a actelor sexuale cu persoanele care nu dispun de libertatea sexuală, din cauza incapacității acestor persoane fie de a înțelege semnificația și consecințele actelor sexuale, fie de a-și dirija acțiunile în sfera sexuală, cât și de inadmisibilitatea exercitării de către cei	
--	--	---	--

	adulți a unor influențe necorespunzătoare asupra viziunilor și a psihicului în proces de formare ale minorilor. În titlul Capitolului IV al părții speciale a Codului penal se are în vedere viața sexuală a adulților și a copiilor, care este susceptibilă de apărarea legii penale doar atunci când este în deplină concordanță cu normele etice. Pe cale de consecință, considerăm inoportună inițiativa de modificare a titlului Capitolului IV din partea specială a Codului penal în „Infrațiuni contra libertății și inviolabilității sexuale a persoanei”. Optăm pentru păstrarea titlului actual al Capitolului IV al părții speciale a Codului penal.	
7.	Cu referire la alin. (1) art. 171 CPRM: Autorii Proiectului propun pentru dispoziția din acest alineat o definiție tautologică a noțiunii de viol. Odată ce alin. (1) art. 132² CP RM deja conține definiția noțiunii „act sexual”, care este sensul ca definiția în cauză să fie reprodusă încă o dată în alin. (1) art. 171 CP RM? Drept urmare, recomandăm ca <i>dispoziția din alin. (1) art. 171 CP RM să aibă următorul conținut: „Violul, adică actul sexual neconsimțit”;</i>	Se acceptă parțial Suntem de acord cu autorul argumentului „Odată ce alin. (1) art. 132² CP RM deja conține definiția noțiunii „act sexual”, dispăre necesitatea de a reproduce încă o dată în alin. (1) art. 171 CP RM a acestei noțiuni. Dispoziția alineatul (1) al art. 171 CP va avea următorul cuprins: „(1) Violul, adică actul sexual neconsimțit sau cu consimțământ viciat,”.
8.	Cu referire la alin. (2) art. 171 CPRM: Considerăm inoportună modificarea dispoziției de la litera a) din „săvârșit de către o persoană care anterior a săvârșit un viol prevăzut la alin. (1)” în „săvârșit de o persoană care anterior a săvârșit o faptă prevăzută la art. 171-175¹”. Autorii Proiectului propun pentru această normă modelul implementat în alin. 2 art. 152 din Codul penal al Ucrainei. Spre deosebire de legea penală a Ucrainei, legii penale autohtone nu-i este cunoscută instituția repetării de infracțiuni prevăzute de articole diferite ale legii penale. O astfel de instituție a fost consacrată în alin. (4) art. 186 CP RM: „La alin. (2) din art. 186-192 se consideră repetate acele infracțiuni ce au fost săvârșite de o persoană care, anterior, a comis una din infracțiunile prevăzute la alin. (1) din articolele	Se acceptă Suntem de acord cu argumentele invocate de autorii propunerilor de a exclude agravantele de la art. 171 alin. (2) lit. a), g) și h). Dispoziția alineatul (2) al art. 171 CP va avea următorul cuprins: „(2) Violul: a) săvârșit cu bună-știință asupra unui minor; b) săvârșit cu bună-știință asupra unei femei gravide;

	menționate, dar nu a fost condamnată pentru aceasta”. Prevederea în cauză a fost abrogată prin Legea nr. 277 din 18.12.2008 pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova. Revenirea la instituția repetării de infracțiuni, prevăzute de articole diferite ale legii penale, ar constitui un regres. Dacă autorii Proiectului urmăresc cu adevărat asigurarea drepturilor victimelor în cazul infracțiunilor privind viața sexuală, atunci ar trebui să opteze pentru abrogarea dispoziției de la lit. a) alin. (2) art. 171 CP RM. În rezultat, săvârșirea a două sau mai multor infracțiuni de viol ar fi tratată în toate cazurile, fără excepție, după regulile concursului de infracțiuni. Considerăm inoportună completarea alin. (2) art. 171 CP RM cu litera g) „săvârșit cu aplicarea strangulării și nu se încadrează la lit. j)”. În Nota informativă la Proiect lipsesc argumentele care ar explica de ce o astfel de circumstanță ar fi într-atât de specială, încât ar trebui desprinsă din agravanta „săvârșit cu deosebită cruzime, precum și din motive sadice”. Oricum, includerea <u>în același alineat</u> atât a circumstanței „săvârșit cu aplicarea strangulării și nu se încadrează la lit. j)”, cât și a circumstanței „săvârșit cu deosebită cruzime, precum și din motive sadice”, reduce la zero această inițiativă a autorilor Proiectului. Or, în cazul ambelor acestor circumstanțe este stabilită aceeași pedeapsă. În aceste condiții, nu înțelegem care ar fi efectul practic al existenței agravantei prevăzute la lit. g) alin. (2) art. 171 CP RM? Drept urmare, recomandăm excluderea literei g) din varianta de Proiect a alin. (2) art. 171 CPRM. Ne exprimăm reticența față de formularea „săvârșit prin pătrundere în domiciliu sau altă încăpere”, propusă pentru lit. h) alin. (2) art. 171 CP RM. Această formulare nu este corectă. În conformitate cu pct. 11) art. 6 din Codul de procedură penală, domiciliu se consideră „locuința sau construcția destinată pentru locuirea permanentă sau temporară a unei sau a mai multor persoane (casă, apartament, vilă, cameră la hotel, cabină pe o navă maritimă sau fluvială), precum și încăperile anexate nemijlocit la acestea, constituind o parte indivizibilă (verandă, terasă, mansardă, balcon, beci, un alt loc de uz comun). Prin noțiunea de domiciliu, în	c) <i>săvârșit asupra unui membru de familie;</i> d) <i>săvârșit de două sau mai multe persoane;</i> e) <i>însoțit de contaminarea intenționată cu o boală venerică;</i> f) <i>săvârșit cu aplicarea armei sau altor obiecte folosite în calitate de armă;</i> g) <i>săvârșit cu deosebită cruzime, precum și din motive sadice,”.</i>
--	---	---

	sensul prezentului cod, se înțelege și orice teren privat, automobil, navă maritimă și fluvială privată, birou”. Așadar, calitatea de domiciliu o poate avea nu doar o încăpere, ci și un teren sau un bun mobil, ceea ce contrazice formularea propusă de autorii Proiectului pentru lit. h) alin. (2) art. 171 CP RM. În plus, această formulare este diferită față de cea din alin. (1) art. 179 CP RM. Ca urmare, va exista riscul ca în cazul violului săvârșit prin pătrundere în domiciliu să se aplice atât art. 179 CP RM, cât și lit. h) alin. (2) art. 171 CP RM, ceea ce ar presupune sancționarea dublă a aceleiași fapte. De asemenea, dezavantajul prevederii de la lit. h) alin. (2) art. 171 CP RM constă în aceea că ea nu ar fi aplicabilă în cazul săvârșirii violului: a) prin pătrundere ilegală în reședința unei persoane; b) în rezultatul rămânerii ilegale în domiciliul sau în reședința unei persoane; c) în rezultatul refuzului de a părăsi domiciliul sau reședința unei persoane la cererea acesteia. Sub aspectul gradului de pericol social, nu sesizăm o diferență considerabilă dintre violul săvârșit în astfel de circumstanțe și violul săvârșit prin pătrundere în domiciliu. În consecință, sugerăm excluderea literei h) din varianta de Proiect a alin. (2) art. 171 CPRM.	
9.	Cu referire la alin. (3) art. 171 CPRM: Formularea „unei persoane despre care se știa cu certitudine că nu a atins vârsta de 14 ani” este un exemplu de promovare în legea penală a unei terminologii neuniforme. Or, într-o ipoteză similară, la lit. b) alin. (2) art. 171 CP RM, este utilizată sintagma „săvârșit cu bună-știință asupra unui minor”. Așa fiind, propunem ca la lit. b) alin. (3) art. 171 CP RM să fie folosită formularea „săvârșit cu bună-știință cu persoana care nu a atins vârsta de 14ani”. În alt context, în Nota informativă la Proiect se menționează: „În proiectul respectiv nu se regăsește agravanta „soldată cu urmări grave”. Or, Curtea Constituțională a Republicii Moldova s-a expus anterior că textul „soldate cu urmări grave” nu întrunește cerințele de calitate și accesibilitate a legii (considerent expus, bunăoară, în Hotărârea Curții Constituționale nr. 24 din 17 octombrie 2019, § 129)”. Suntem de acord cu inițiativa de excludere din alin. (3) art. 171 CP RM a literei f) „soldat cu alte urmări grave”. Noțiunea „alte urmări grave”, specificată la lit. a)	Se acceptă ▪ Litera b) de la alin. (3) art. 171 CP a fost modificată după cum urmează „<i>săvârșit cu bună-știință cu persoana care nu a atins vârsta de 14 ani</i>”. ▪ Suntem de acord cu autorii propunerii de a exclude din alin. (3) art. 171 CP RM a literei f) „soldat cu alte urmări grave”. Totuși, Curtea Constituțională în Decizia nr. 67 din 15.06.2020 de inadmisibilitate a sesizării nr. 27g/2020 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 171 din Codul penal (alte urmări grave ale infracțiunii de viol) a menționat în § 33 următoarele: „[...]Curtea reține că există repere

	alin. (3) art. 171 CP RM, constituie o noțiune fără conținut, inaplicabilă în practică. Totodată, considerăm precipitată concluzia autorilor Proiectului că noțiunea „alte urmări grave”, specificată la lit. f) alin. (3) art. 171 CP RM, ar avea un conținut identic cu cel al noțiunilor omonime din art. 189, 307, 327, 329 și 335 CP RM și că, drept urmare, în situația analizată, ar fi aplicabilă soluția din Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 24 din 17.10.2019 privind controlul consituționalității unor prevederi din articolele 189 alin. (3) lit. f), 307 alin. (2) lit. c), 327 alin. (2) lit. c), 329 alin. (1) și alin. (2) lit. b) și din articolul 335 alin. (1¹) din Codul penal (sesizările nr. 151g/2018, nr. 172g/2018, nr. 174g/2018, nr. 175g/2018, nr. 183g/2018, nr. 186g/2018, nr. 189g/2018, nr. 191g/2018, nr. 193g/2018, nr. 198g/2018, nr. 200g/2018, nr. 203g/2018, nr. 211g/2018, nr. 212g/2018, nr. 2g/2019, nr. 21g/2019, nr. 35g/2019, nr. 49g/2019, nr. 62g/2019, nr. 105g/2019, nr. 109g/2019, nr. 120g/2019, nr. 140a/2019 și nr. 159g/2019). Nu întotdeauna, identitatea de formă implică identitatea de conținut. Nu se poate susține că noțiunea „alte urmări grave”, consemnată la lit. f) alin. (3) art. 171 CP RM, are un conținut identic cu cel al noțiunilor omonime din art. 189, 307, 327, 329 și 335 CP RM. La 26.02.2020 la Curtea Constituțională a Republicii Moldova a fost depusă Sesizarea nr. 27g privind excepția de neconstituționalitate a prevederilor articolului 171 alin. (3) lit. f) din Codul penal. Sperăm că Curtea Constituțională va constata neconstituționalitatea noțiunii „alte urmări grave”, specificate la lit. f) alin. (3) art. 171 CPRM.	<i>jurisprudențiale și acte ale Curții Supreme de Justiție, care ajută destinatarul legii să prevadă sensul textului contestat.”.</i> Referindu-se la „acte ale Curții Supreme de Justiție” Curtea Constituțională a menționat prevederile Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 17 din 7 noiembrie 2005, care în pct. 17 explică că „<i>prin urmări grave în sensul prevederilor articolului 171 alin. (3) lit. f) din Codul penal se au în vedere sinuciderea, pierderea capacității de naștere normală (fără cezariană), graviditatea extrauterină, pierderea capacității de a duce o viață sexuală normală, precum și apariția gravidității în cazul contraindicațiilor medicale pentru naștere sau întreruperea sarcinii etc.</i>”. Raționamentele de mai sus au rezultat din prevederile în vigoare privind incriminarea infracții de viol în Codul penal – ca raport sexual. Reieșind din scopul propus la modificarea componentei de viol, calificându-l drept un „act sexual” și nu un „raport sexual”, în circumstanțele de redefinire a violului, considerăm de a exclude, totuși, agravanta „alte urmări grave”, statistic observând inaplicabilitatea ei.
10.	Cu referire la alin. (1) art. 172 CP RM: În definiția propusă pentru acest alineat este repetată inadvertența admisă în legătură cu definiția sugerată de autorii Proiectului pentru alin.	Se acceptă parțial Suntem de acord cu autorul argumentului “În scopul evitării tautologiei, luând în

		(1) art. 171 CP RM. În scopul evitării tautologiei, luând în considerare că alin. (2) art. 132 ² CP RM conține mențiunea „orice alte modalități de obținere a unei satisfacții sexuale decât cele indicate în alin. (1)”, considerăm necesară excluderea din dispoziția din alin. (1) art. 172 CP RM a textului „ , altele decât violul”. Pe cale de consecință, recomandăm ca dispoziția din alin. (1) art. 172 CP RM să aibă următorul conținut: „Acțiuni cu caracter sexual neconsimțite”.	considerare că alin. (2) art. 132 ² CP RM conține mențiunea „orice alte modalități de obținere a unei satisfacții sexuale decât cele indicate în alin. (1)” dispăre necesitatea de a folosi în alin. (1) art. 172 CP RM a textului „altele decât violul”. Dispoziția alineatului (1) al art. 172 CP va avea următorul cuprins: „(1) Acțiuni cu caracter sexual neconsimțite sau cu consimțământ viciat,”.
11.	Cu referire la alin. (2) și (3) art. 172 CPRM: Observațiile și sugestiile legate de aceste două alineate sunt similare cu cele formulate vis- a-vis de alin. (2) și (3) art. 171 CP RM. În consecință, optăm pentru: abrogarea dispoziției de la lit. a) alin. (2) art. 172 CP RM; excluderea literelor f) și g) din varianta de Proiect a alin. (2) art. 172 CPRM; folosirea lit. a) alin. (3) art. 172 CPRM a formulării „săvârșit cu bunăștiință cu persoana care nu a atins vârsta de 14 ani”. De asemenea, suntem de acord cu inițiativa de excludere din alin. (3) art. 172 CP RM a literei e) „au provocat alte urmări grave”. Noțiunea „alte urmări grave”, specificată la lit. e) alin. (3) art. 172 CP RM, constituie o noțiune fără conținut, inaplicabilă în practică.	Se acceptă Proiectul a fost modificat potrivit propunerii.	
12.	În comparație cu varianta în vigoare a dispoziției în cauză, varianta de Proiect a dispoziției art. 173 CP RM nu conține textul „ , săvârșite prin amenințare, constrângere, șantaj”. În același timp, sancțiunea din varianta de Proiect a art. 173 CP RM este identică cu sancțiunea din varianta în vigoare a acestui articol. Aceasta ar implica o agravare substanțială a răspunderii pentru infracțiunea de hărțuire sexuală. Sub aspectul principiului proporționalității incriminării, avem mari rezerve față de oportunitatea menținerii în parametrii actuali a sancțiunii stabilite pentru varianta de Proiect a art. 173 CPRM. Totuși, cineva ar putea să obiecteze că, pentru aplicarea art. 173 CP RM (în varianta în vigoare și în varianta de Proiect), este obligatoriu ca	Nu se acceptă Se propune următoare redacție a art. 173 din Codul penal: „Hărțuirea sexuală, adică pretinderea unui act sexual sau a unei acțiuni cu caracter sexual care lezează demnitatea persoanei ori creează o atmosferă neplăcută, ostilă, degradantă, umilitoare, discriminatorie sau insultătoare, se pedepsește cu amendă în mărime de la 500 la 650 unități convenționale sau cu	

	victimă să fie determinată la acțiuni cu caracter sexual sau acte sexuale <u>nedorite</u>. Aceasta înseamnă că infracțiunea presupune o atitudine neechivocă a victimei de neacceptare a manifestării „atenției” făptuitorului față de ea. În acest plan, ceea ce interesează la calificare este să lipsească consimțământul victimei; numai așa poate fi atestată vătămarea inviolabilității sexuale și a libertății sexuale a persoanei. Din această perspectivă, termenul „nedorite” din art. 173 CP RM are semnificația pe care termenul „neconsimțite” o are în art. 132², 171 și 172 CP RM (în varianta de Proiect). Exigența de constanță și uniformitate a legislației ar implica necesitatea de a substitui, în dispoziția art. 173 CP RM, termenul „nedorite” prin cuvântul „neconsimțite”. Însă, o asemenea uniformizare a terminologiei legii penale va însemna că infracțiunea prevăzută la art. 173 CP RM (în varianta de Proiect) nu va putea fi deosebită de tentativa la infracțiunile prevăzute la art. 171 sau 172 CP RM (în varianta de Proiect). Or, manifestarea unui comportament fizic, verbal sau nonverbal pentru a determina o persoană la acțiuni cu caracter sexual sau la acte sexuale neconsimțite, prin care se creează o atmosferă ostilă, umilitoare sau discriminatorie ce lezează demnitatea persoanei, nu s-ar deosebi esențial de un act sexual neconsimțit sau de o acțiune cu caracter sexualneconsimțită. Potrivit variantei în vigoare a art. 173 CP RM, manifestarea comportamentului fizic în contextul hărțuirii sexuale se poate exprima în atingeri ale corpului victimei (mângâieri, îmbrățișări, ciupituri, palme „amicale”, strângeri ușoare de diferite părți ale corpului, săruturi „prietenești”, îmbrânceli etc.). Important este ca manifestarea comportamentului fizic să nu depășească anumite limite, dincolo de care trebuie să vorbim despre constrângerea fizică exercitată asupra victimei. Astfel, în cazul hărțuirii sexuale, făptuitorul nu poate să limiteze libertatea de acțiuni și de manifestare a voinței victimei, pe calea aplicării violenței. Manifestarea comportamentului fizic în contextul hărțuirii sexuale nu poate avea ca obiectiv înfrângerea împotrivrării fizice a victimei. Un asemenea obiectiv, specific constrângerii fizice, va atesta necesitatea calificării faptei în baza art. 171 sau 172 CP RM.	<i>muncă neremunerată în folosul comunității de la 120 la 180 de ore, sau cu închisoare de până la 2 ani”.</i> Pentru că au fost excluse acțiunile adiacente (amenințare, constrângere, șantaj), a fost necesar de modificat și pedeapsa infracțiunii, în sensul micșorării acesteia și clasificării infracțiunii drept o infracțiune ușoară.
--	--	---

	Potrivit variantei de Proiect a art. 171 și 172 CP RM, nu constrângerea fizică, dar lipsa consimțământului devine condiția de imputabilitate. Cu alte cuvinte, în varianta de Proiect a art. 171 și 172 CP RM se are în vedere, <i>inter alia</i>, ipoteza când victima este determinată – prin mângâieri, îmbrățișări, ciupituri, palme „amicale”, strângeri ușoare de diferite părți ale corpului, săruturi „prietenești”, îmbrânceli etc. – la realizarea unui act sexual neconsimțit sau a unei acțiuni cu caracter sexualneconsimțite. Prin aceasta am dorit să demonstrăm că autorii Proiectului au lichidat barierele care permiteau delimitarea infracțiunii prevăzute la art. 173 CP RM de infracțiunile prevăzute la art. 171 sau 172 CP RM. În eventualitatea menținerii variantei de Proiect a art. 173 CP RM, vor fi create condiții de aplicare eronată sau de imposibilitate a aplicării art. 171, 172 și 173 CP RM. În consecință, sugerăm autorilor Proiectului să renunțe la ideea modificării dispoziției art. 173 CP RM. Recomandăm excluderea alin. 6 din art. I al Proiectului.	
13.	Este salutabilă ideea autorilor Proiectului de a atribui art. 174 CP RM rolul de antiteză în raport cu lit. b) alin. (2) și lit. b) alin. (3) art. 171 CP RM. O asemenea abordare are menirea să contribuie la disocierea cu exactitate a sferei de aplicare a art. 174 CP RM de sfera de aplicare a lit. b) alin. (2) și lit. b) alin. (3) art. 171 CP RM. Ținând cont de dispoziția propusă de autorii Proiectului pentru alin. (1) art. 174 CP RM, ne convingem încă o dată de temeinicia afirmației pe care am făcut-o <i>supra</i> cu privire la inutilitatea noțiunii „consimțământ viciat” definite în alin. (4) art. 132² CP RM. Or, luând în considerare faptul că noțiunea „consimțit” constituie antipodul noțiunii „neconsimțit”, păstrarea în legea penală a noțiunii „consimțământ viciat” ar putea genera paralelisme între lit. b) alin. (2) și lit. b) alin. (3) art. 171 CP RM, pe de o parte, și art. 174 CP RM, pe de altă parte. În altă ordine de idei, anterior am recomandat ca definiția din alin. (1) art. 132² CP RM să aibă următorul conținut: „Prin act sexual se înțelege acțiunea de penetrare vaginală, anală sau orală de natură sexuală	Se acceptă Proiectul a fost modificat potrivit propunerii.

	cu orice parte corporală sau obiect, comisă fie asupra victimei, fie de către victimă”. Din sintagma „comis(e) asupra unei persoane”, la care se recurge în varianta de Proiect a alin. (1) art. 174 CP RM și în varianta în vigoare a alin. (1) art. 174 CP RM, rezultă că acest articol este aplicabil doar în privința actului sexual comis asupra victimei (adică atunci când aceasta are rolul de partener pasiv, nu rolul de partener activ). Dacă însă victima are rolul de partener activ, în timp ce făptuitorul are rolul de partener pasiv, acest articol nu poate fi aplicat. Manifestând consecvență, sugerăm ajustarea prevederilor proiectate din art. 174 CP RM la recomandările pe care le-am formulat mai sus în legătură cu alin. (1) art. 132², art. 171 și 172 CP RM: înlocuirea în alin. (1) art. 174 CP RM a sintagmei „comis asupra unei persoane despre care se știa cu certitudine că nu a împlinit vârsta de 16 ani” prin sintagma „săvârșit cu bună-știință cu persoana care nu a împlinit vârsta de 16 ani”; abrogarea dispoziției de la lit. a) alin. (1¹) art. 174 CP RM.	
14.	Considerăm lipsite de oportunitate toate raționamentele din Nota informativă la Proiect cu privire la denumirea și dispoziția art. 175 CP RM. Astfel de raționamente se rezumă la cosmetizarea carențelor grave de care suferă art. 175 CP RM, în loc să implice soluții viabile. Autorii Proiectului ar trebui să fie preocupați mai mult de conținutul art. 175 CP RM, nu de forma de prezentare a acestuia. Dacă ar demonstra consecvență, autorii Proiectului ar reconstrui art. 175 CP RM după modelul pe care l-au implementat în art. 174 CP RM. Or, așa cum am consemnat mai sus, autorii Proiectului au atribuit art. 174 CP RM rolul de antiteză în raport cu lit. b) alin. (2) și lit. b) alin. (3) art. 171 CP RM. În mod similar, art. 175 CP RM ar trebui să i se confere rolul de antiteză în raport cu lit. b) alin. (2) și lit. a) alin. (3) art. 172 CP RM. În eventualitatea implementării acestei idei, va fi disociată cu precizie sfera de aplicare a art. 175 CP RM și sfera de aplicare a lit. b) alin. (2) și lit. a) alin. (3) art. 172 CP RM. În acest fel, va fi clar că art. 175 CP RM devine aplicabil în cazul acțiunilor cu caracter sexual (în accepțiunea alin. (2) art. 132² CP RM), comise cu bună-știință asupra unei persoane care nu a împlinit vârsta de 16 ani, care nu sunt însoțite de constrângerea fizică sau psihică	Se acceptă Proiectul a fost modificat potrivit propunerii. Obiecții de a modifica titlul art. 175 CP s-au ridicat în, aproape, toate avizele recepționate la proiect. Totuși, varianta propusă în prezentul punct corespunde în totalitate tuturor cerințelor de reglementare și tehnică legislativă. Astfel, articolul 175 CP va avea următorul cuprins: <i>„Articolul 175. Acțiunile cu caracter sexual săvârșite cu o persoană cu vârsta între 14 – 16 ani</i> <i>(1) Acțiunile cu caracter sexual consimțite, săvârșite cu bună-știință cu o persoană cu vârsta între 14 – 16 ani, se pedepsesc cu închisoare de la 2 la 5 ani.</i> <i>(2) Aceleași acțiuni săvârșite:</i>

	ori de profitarea de imposibilitatea persoanei de a se apăra ori de a-și exprima voința. Pe această cale vor fi prevenite problemele cu care practicienii se confruntă la aplicarea art. 175 CPRM. În altă privință, în art. 175 CP RM autorii Proiectului nu au ținut cont de diferența de grad de pericol social dintre actul sexual și acțiunile cu caracter sexual. În variantele de Proiect ale art. 171 și 172 CP RM această diferență a fost respectată. Compararea pedepselor stabilite în variantele de Proiect ale art. 174 și 175 CP RM denotă contrariul. Din aceste considerente, dar și având în vedere unele observații formulate <i>supra</i> în legătură cu art. 171, 172 și 174 CP RM, sugerăm ca art. 175 CP RM să aibă următorul conținut: „Articolul 175. Acțiunile cu caracter sexual săvârșite cu o persoană care nu a împlinit vârsta de 16 ani (1) Acțiunile cu caracter sexual consimțite, săvârșite cu bunăștiință cu persoana care nu a împlinit vârsta de 16ani, se pedepsesc cu închisoare de la 2 la 5 ani. (2) Aceleași acțiuni săvârșite: a) asupra persoanei care se află în îngrijirea, ocrotirea, protecția, educarea sau tratamentul făptuitorului; b) de două sau mai multe persoane; c) asupra unui membru de familie, se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 7 ani. (3) Persoana care a săvârșit fapta prevăzută la alin. (1) nu este pasibilă de răspundere penală dacă este la nivel apropiat cu victima în ceea ce privește vârsta și dezvoltarea fizică și psihică.”.	<i>a) asupra persoanei care se află în îngrijirea, ocrotirea, protecția, educarea sau tratamentul făptuitorului;</i> <i>b) de două sau mai multe persoane;</i> <i>c) asupra unui membru de familie,</i> <i>se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 7 ani.</i> <i>(3) Persoana care a săvârșit fapta prevăzută la alin. (1) nu este pasibilă de răspundere penală dacă este la nivel apropiat cu victima în ceea ce privește vârsta și dezvoltarea fizică și psihică.”.</i>
15.	<i>Excluderea din alin. (1) art. 175¹ CP RM a textului „dacă aceste acțiuni au fost urmate de fapte materiale care conduc la o astfel de întâlnire,”.</i> În Nota informativă la Proiect nu găsim niciun argument în sprijinul acestei inițiative. Nu este clar temeiul propunerii pe care o formulează autorii Proiectului, odată ce în Convenția Consiliului Europei pentru protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale, adoptate la Lanzarote la 25.10.2007 (în continuare – Convenția de la	Se acceptă ▪ Propunerea de a exclude din alin. (1) art. 175¹ CP RM a textului „dacă aceste acțiuni au fost urmate de fapte materiale care conduc la o astfel de întâlnire,” a fost exclusă de proiect. ▪ La articolul 175¹ alineatul (1), se propune excluderea cuvântului „inclusiv”.

		Lanzarote), la art. 23 se stabilește: „Fiecare Parte va lua măsurile necesare, fie ele legislative sau de altă natură, pentru a incrimina propunerea făcută cu intenție de către un adult, prin intermediul tehnologiilor de comunicare și informare, pentru a contracta un copil care nu a împlinit vârsta prevăzută de articolul 18, alineatul 2, în scopul comiterii supraacestuiaaoricărei infracțiuni dintre cele prevăzute la articolul 18, alineatul 1.a, sau la articolul 20, alineatul 1.a, <u>dacă propunerea a fost urmată de fapte materiale care conduc la acea întâlnire</u> (sublinierea ne aparține – n.a.)”. Pe de altă parte, în Proiect nu-și găsește dezvoltarea următoarea idee din Nota informativă la Proiect: „Pentru asigurarea compatibilității cu standardele internaționale în domeniu este necesară revizuirea dispoziției art. 175¹ din <i>Codul penal. Convenția de la Lanzarote</i> consacră acestei probleme o normă distinctă, într-un articol aparte. Articolul 23 din <i>Convenția de la Lanzarote</i> a urmărit scopul incriminării anume a faptelor de acostare, în scopuri sexuale, a copiilor de către persoane necunoscute, care nu au altă posibilitate de a afla de vreun copil și de a-l ademeni în scopuri sexuale, decât folosind <u>tehnologiile de comunicare și informare</u>. În comparație cu faptele cuprinse de standardul menționat în <i>Convenția de la Lanzarote</i>, norma art. 175¹ din <i>Codul penal</i> include în latura obiectivă și acțiuni de „...<i>convingere, manipulare, amenințare, promisiune de a oferi avantaje sub orice formă, efectuate inclusiv...</i>”, adică toate aceste acțiuni pot fi realizate și prin alte modalități decât prin intermediul tehnologiilor informaționale sau comunicațiilor electronice.”. Susținem această idee. Drept urmare, recomandăm excluderea cuvântului „inclusiv” din dispoziția art. 175¹ CP RM. În acest mod, dispoziția în cauză va fi ajustată la litera și sensul art. 23 din <i>Convenția de la Lanzarote</i>.	
Procuratura Generală	16.	La articolul 171 alin.(2) lit.b) și articolul 172 alin.(2) lit.b), propunem a exclude cuvintele „<i>cu bună-știință</i>”, întrucât prezența acestei sintagme nu corespunde principiului interesului superior al copilului și implică deseori speculații din partea agresorilor, de eroare asupra criteriului vârstei. Acest fapt ar putea determina situația de exonerare de răspundere penală a	Nu se acceptă Considerăm necesar de a păstra cuvintele „<i>cu bună-știință</i>” în contextul incriminării agravantei săvârșirea violului asupra unui minor” din următoarele considerente.

	făptuitorului, în baza componentei de infracțiune cu circumstanțe agravante, care, în scop de apărare, de fiecare dată va invoca necunoașterea faptului că persoana agresată era minor. Astfel, modificarea propusă vine întru evitarea situațiilor în care instanța de judecată interpretează incertitudinea asupra vârstei în favoarea agresorului, iar sarcina probării calității vârstei este plasată pe seama minorului. Or, beneficiul dubiului aplicat în favoarea agresorului contravine spiritului Convenției cu privire la Drepturile Copilului. Rațiunea agravantelor respective, însă, constă în gravitatea faptei, ținându-se seama de urmările pe care le poate avea asupra victimei aflate la o asemenea vârstă și de consecințele nefaste ale faptei asupra dezvoltării fizice și psihice ulterioare ale victimei.	Această sintagmă servește la stabilirea intenției făptuitorului. Suntem de părerea că, în situațiile în care făptuitorul cunoaște cert că persoana asupra căreia săvârșește actul sexual sau acțiunile cu caracter sexual este minoră, atunci acest făptuitor prezintă un pericol social sporit. Totodată, CtEDO reamintește că oricât de clar ar fi redactat textul unei dispoziții legale, în orice sistem juridic, inevitabil există un element de interpretare judecătorească și întotdeauna va exista necesitatea de elucidare a aspectelor îndoielnice și de adaptare la schimbările de situație. În cauza <i>Başkaya și Okcuoglu c. Turcia</i> (§ 36) CtEDO reține că, potrivit jurisprudenței sale, art. 7 din CEDO cuprinde, printre altele, principiul potrivit căruia legea nu trebuie interpretată pe deplin în detrimentul unui acuzat (<i>in dubio pro reo</i>), de exemplu prin analogie. Prin urmare considerăm că acest aspect de interpretare trebuie lăsat la latitudinea instanțelor judecătorești ce vor examina fiecare caz individual în parte.
17.	La articolul 171 alin.(3) lit.b), 172 alin.(3) lit.a) și articolul 174 alin.(l), propunem a înlocui textul „despre care se știa cu certitudine că ”, cu cuvântul „care”, fiind valabile argumentele expuse la pct.1.1. din prezentul aviz.	Se acceptă parțial Pentru a nu genera utilizarea unor terminologii neuniforme formularea „despre care se știa cu certitudine că nu a atins vârsta de 14 ani” a fost modificată după cum urmează „săvârșit cu bună-știință cu persoana care nu a atins vârsta de 14 ani”. A se vedea argumentele de rigoare de la pct. 9 din prezentul tabel.

	18. La articolul 175, în titlu, propunem a substitui cuvântul „Depravarea” cu cuvântul „Seducerea”. Or, potrivit dicționarului explicativ al limbii române „<i>A seduce -înseamnă a abuza de buna credință a unei femei sau a unei minore, ademenind-o și determinând-o să întrețină relații sexuale, cu promisiuni înșelătoare</i>”. Prin urmare, termenul „seducere” exprimă mai concret și cu exactitate latura obiectivă a infracțiunii. Totodată, consecința acțiunii de depravare, în varianta propusă în proiect, ar fi copilul depravat, ceea ce nu este corect din punct de vedere al perspectivei de protecție a copilului.	Nu se acceptă Titlul articolul 175 a fost modificat potrivit propunerii de la pct. 14 din prezentul tabel.
	19. La articolul 175 alin. (l), propunem a înlocui sintagma „despre care se știa cucertitudine că nu a împlinit vârsta de 14 ani”, cu sintagma „care nu a împlinit vârsta de 16 ani”. Optăm pentru menținerea vârstei de 16 ani, ceea ce coroborează și cuprevederile art. 174 Cod penal, deoarece în acest caz, reducerea vârstei de la 16 ani la 14 ani nu este justificată, iar referitor la textul „despre care se știa cu certitudine că ” sânt valabile argumentele expuse la pct. 1.1. din prezentul aviz.	Se acceptă parțial ▪ Suntem de acord cu propunerea de a menține vârsta de 16 ani, ceea ce coroborează și cuprevederile art. 174 CP. ▪ Formularea „despre care se știa cu certitudine că nu a atins vârsta de 14 ani” a fost modificată pentru a nu genera utilizarea unor terminologii neuniforme. Astfel, dispoziția art. 175 alin. (1) va avea următorul cuprins: „(1)Acțiunile cu caracter sexual consimțite, săvârșite cu bună-știință cu o persoană cu vârsta între 14 – 16 ani,”.
	20. La articolul 175¹ alin. (l), întru ajustarea cadrului legal la standardele Convenției Consiliului Europei cu privire la protecția copiilor împotriva exploatării și abuzului sexual (semnată la 25 octombrie 2007, la Lanzarote), în special prevederilor art.23 din Convenție, care impun statelor membre luarea măsurilor legislative necesare pentru a incrimina propunerea făcută cu intenție, prin intermediul tehnologiilor de comunicare și informare, pentru a întâlni un copil în scopul săvârșirii unor infracțiuni contra libertății și inviolabilității sexuale a acestuia, propunem a exclude cuvântul „inclusiv”. De asemenea, în dispoziția alin. (l) a aceluiași articol considerăm	Se acceptă parțial ▪ La articolul 175¹ alineatul (1) se propune excluderea cuvântului „inclusiv”. A se vedea argumentele din pct. 15 a prezentului tabel. ▪ Cu referire la includerea mențiunii „cu scopul săvârșirii împotriva acestuia a oricărei infracțiuni contra libertății și inviolabilității sexuale” în dispoziția art. 175¹ CP, a decăzut necesitatea de a efectua

		rezonabilă reformularea textului „ <i>cu scopul săvârșirii împotriva acestuia a oricărei infracțiuni privind viața sexuală</i> ” cu includerea mențiunii „ <i>cu scopul săvârșirii împotriva acestuia a oricărei infracțiuni contra libertății și inviolabilității sexuale</i> ”, modificare care corelează cu denumirea Capitolului IV a Părții speciale a Codului penal, indicată în proiectul de lege.	modificarea propusă în prezentul punct. Autorului proiectului a renunțat la propunerea de a redenumi Capitolului IV a Părții speciale a Codului penal, motiv pentru care nici în art. 175 ¹ CP nu se va propune modificare textului ce se referă la obiectul generic a infracțiunilor discutate. A se vedea și argumentele din punctul 6 din prezentul tabel.
	21.	La articolul 58 alin. (5 ²) pct. 2) și articolul 60 alin. (1 ²) pct. 1) din proiect, întru respectarea principiului clarității și previzibilității normei de drept, propunem a înlocui cuvintele „ <i>să aibă acces</i> ”, cu cuvintele „ <i>să beneficieze</i> ”.	Se acceptă Cuvintele „să aibă acces la”, a fost substituite cu cuvintele „să beneficieze de”.
	22.	La articolul 369 alin. 1 ¹) din proiect, propunem a exclude ultima propoziție și anume: „ <i>În asemenea cazuri, inculpatul este în drept de a participa la audierea părții vătămate.</i> ”. Modificarea propusă coroborează cu prevederile art. 110 ¹ alin. (3) potrivit căruia „ <i>În camera de vizualizare se vor afla judecătorul de instrucție, procurorul, apărătorul bănuitului sau al învinuitului, psihologul, grefierul, reprezentantul legal al minorului supus audierii, reprezentantul legal al părții vătămate și, după caz, alte persoane în condițiile legii.</i> ”.	Se acceptă Proiectul a fost modificat potrivit propunerii. Propoziția „În asemenea cazuri, inculpatul este în drept de a participa la audierea părții vătămate.” a fost exclusă din modificarea propusă pentru art. 369 CPP alin. 1 ¹) din proiect.
Oficiul Avocatul Poporului	23.	Analizând proiectul propus spre avizare au fost identificate unele neclarități cu referire la vârsta diferită utilizată în mai multe articole referitoare la minori. Reieșind din articolul 132 ² alin. (4) prin care se definește noțiunea nouă utilizată în codul penal „consimțământ viciat” rezultă că doar consimțământul persoanei sub vârsta de 15 ani se consideră viciat. În mod indirect, articolul 174 al Codului penal al Republicii Moldova indică că actul sexual comis, chiar dacă a fost consimțit, asupra unei persoane până la împlinirea vârstei de 16 ani este interzis. Prin urmare, și în acest caz putem considera consimțământul viciat. De menționat că în nota informativă nu se regăsește justificarea cu	Se acceptă La articolul 132 ² , alineatul (4) va avea următorul cuprins: „(4) <i>Se consideră comise cu consimțământ viciat actul sexual sau acțiunea cu caracter sexual în privința persoanei sub vîrsta de 16 ani.</i> ”.

	privire la stabilirea vârstei persoanei sub 15 ani, pentru ca consimțământul să fie considerat viciat. De asemenea, nu este clar care sunt argumentele privind stabilirea vârstei de 14 ani la alin. (3) lit. b) din art. 171 și la alin. (3) lit. a) din art. 172 ca circumstanțe agravante. În contextul celor expuse propun: - revizuirea vârstei sub 15 ani prevăzute la alin. (4) al art. 132², fie completarea notei informative cu argumente referitoare la acest aspect; - la alin. (3) lit.b) din art. 171 și la alin. (3) lit. a) din art. 172 consider relevant de a schimba vârsta de 14 ani cu 16 ani. În susținerea celor expuse menționez prevederile Convenției Consiliului Europei pentru protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale (Convenția de la Lanzarote), în conformitate cu care: „1. Fiecare parte va lua măsurile legislative sau de altă natură necesare pentru a se asigura de incriminarea următoarelor fapte comise cu intenție: a) activități sexuale cu un copil care, potrivit prevederilor în vigoare ale dreptului național, nu a împlinit vârsta legală pentru viața sexuală; b) activități sexuale cu un copil dacă: - se folosesc constrângerea, forța ori amenințările; sau - se abuzează de o poziție recunoscută ca fiind de încredere, de autoritate sau de influență asupra copilului inclusiv în cadrul familiei; sau - se abuzează de o situație de vulnerabilitate deosebită a copilului, mai ales datorită unui handicap psihic sau fizic ori datorită unei situații de dependență. 2. În scopul aplicării paragrafului 1, fiecare parte va decide vârsta până la care este interzisă desfășurarea de activități sexuale cu un copil.”.	
24.	Un alt aspect, la care doresc să atrag atenția autorilor se referă la noțiunile „cu certitudine” și „cu bună-știință” din mai multe prevederi referitoare la victimele minori, care ar putea fi utilizate în defavoarea victimei minor, constituind motiv de exonerare de pedeapsă a agresorilor (<i>spre exemplu, nu a știut, iar dezvoltarea fizică nu dădea de bănuț că este minor, etc.</i>). Astfel, pentru asigurarea respectării interesului superior al copilului	Se acceptă parțial ▪ Pentru a nu genera utilizarea unor terminologii neuniforme formularea „despre care se știa cu certitudine că nu a atins vârsta de 14 ani” a fost modificată după cum urmează „<i>săvârșit cu bună-știință cu persoana care nu a atins vârsta de 14 ani</i>”.

		victimă propun examinarea oportunității revizuirii noțiunilor respective utilizate la prevederile cu referire la minori.	A se vedea argumentele de rigoare de la pct. 9 din prezentul tabel. ▪ Referitor la noțiunea „cu bună-știință” nu suntem de acord cu substituirea acesteia. A se vedea argumentele autorilor proiectului expuse în punctul 16 din prezentul tabel.
A. O. „La Strada”	25.	<u>Se propune:</u> Articolul 132² <i>Acte sexuale sau acțiuni cu caracter sexual neconsimțite sau cu consimțământ viciat</i> <i>(4) Se consideră comise cu consimțământ viciat actul sexual sau acțiunea cu caracter sexual în privința persoanei sub vârsta de 16 ani.</i> <u>Argumentare:</u> Vârsta de 15 ani stabilită în această normă este una contradictorie și confuză în raport cu art. 174 CP RM și nu corespunde prevederilor Convenției de la Lanzarote. Standardele internaționale prevăzute de Convenția de la Lanzarote stabilește obligativitatea Statelor de a reglementa vârsta până la care este interzisă desfășurarea de activități sexuale cu un copil (art. 18 alin. 2 din Convenția de la Lanzarote), în scopul aplicării paragrafului 1 al art. 18 din Convenție care incriminează activitățile sexuale cu un copil care, potrivit prevederilor în vigoare ale dreptului național, nu a împlinit vârsta legală pentru viața sexuală. Prin urmare, vârsta stabilită în această normă penală trebuie să corespundă cu vârsta indicată în dispoziția art. 174 CP RM, pentru a asigura o coerență legislativă și actualizarea cadrului legal în conformitate cu standardele menționate.	Se acceptă A se vedea argumentele de la nota autorilor pct. 5 din prezentul tabel.
	26.	<u>Se propune:</u> Articolul 174. <i>Actul sexual cu o persoană care nu împlinir vârsta de 16 ani</i> <i>(1) Actul sexual consimțit, comis asupra unei persoane care nu a împlinit vârsta de 16 ani.</i> <u>Argumentare:</u> În contextul propunerilor de reglementare a vârstei legale pentru exprimarea consimțământului pentru actul sexual, e necesară	Se acceptă Suntem de acord că, în contextul propunerilor de reglementare a vârstei legale pentru exprimarea consimțământului sexual, e necesară corelarea prevederilor de la art. 132² CP cu cele de la art. 174 CP. Motiv pentru care s-a stabilit aceiași limite

	corelarea prevederilor de la art. 132 ² CP cu cele de la art. 174 CP. Făcând referire la argumentele specificate în contextul propunerilor de modificare a prevederilor art. 132 ² CP, reiterăm necesitatea stabilirii aceleiași limite de vârste la art. 132 ² CP, cât și la art. 174 CP.	de vârste la art. 132 ² CP, cât și la art. 174 CP – 16 ani .
27.	<u>Se propune:</u> Articolul 174. <i>Actul sexual cu o persoană care nu a împlinit vârsta de 16 ani</i> <i>A completa cu:</i> <i>(2) Persoana care a săvârșit fapta prevăzută la alin.(1) sau alin. (1¹) nu este pasibilă de răspundere penală dacă este la nivel propiat cu victima în ceea ce privește vârsta și dezvoltarea fizică și psihică.</i> <u>Argumentare:</u> Articolul 174 CP alin. (2) în redacția curentă prevede exonerarea de răspundere a persoanei care e la nivel apropiat cu victima în ceea ce privește vârsta și dezvoltarea fizică și psihică, ceea ce corespunde standardelor Convenției de la Lanzarote. Excluderea acestui alineat ar putea crea pârgăhii de incriminare a activităților sexuale între adolescenți, care sunt în perioada descoperii sexualității sale și care se implică în acțiuni cu caracter sexual în contextul etapei de dezvoltare sexuală prin care trec. O asemenea abordare legislativă este contrară prevederilor art. 18 alin. (3) din Convenția de la Lanzarote, care stabilește expres că scopul incriminării acțiunilor de abuz sexual nu se aplică în cazul activităților sexuale consimțite între minori.	Se acceptă La articolul 174 alineatul (2), după textul „la alin.(1)” se completează cu textul „sau alin. (1¹)”.
28.	<u>Se propune:</u> Articolul 175 <i>Coruperea sexuală a minorului</i> <u>Argumentare:</u> Titlul propus pentru redenumirea art. 175 CP nu corespunde întru totul esenței acțiunilor incriminate și încalcă recomandările internaționale privind terminologia utilizată în cazurile de abuz și exploatare sexuală a copiilor (a se vedea http://luxembourgguidelines.org/themencode-pdf-viewer-sc/?file=http://luxembourgguidelines.org/wp-content/uploads/2017/06/Terminology-guidelines-396922-EN.pdf&settings=011100011&lang=en-	Se acceptă parțial Suntem de acord cu argumentul că, termenul „depravarea” nu corespunde întru totul esenței acțiunilor incriminate la art. 175. Totuși, titlul și conținutul articolul 175 a fost modificat potrivit propunerii de la pct. 14 din prezentul tabel. Precizăm că, actele internaționale nu impun statelor obligația de a prelua sau de a utiliza

	US#396922.indd%3AD.%20Child%20sexual%20exploitation%0824_0%3A619 Termenul „depravare” înseamnă a ajunge, a deveni depravat, decăzut, desfrânat (<i>a se vedea dextonline.ro</i>). Acest termen, din perspectiva protejării copilului față de abuz și exploatare sexuală stigmatizează victima abuzului sexual și pasează responsabilitatea pentru cele întâmplate pe copil. Termenul utilizat de către Convenția de la Lanzarote, preluat de statele semnatare este de „corupere sexuală a minorului” (art. 22 Convenția de la Lanzarote). Mai mult decât atât, făcând referire la terminologia recomandată de Grupul de lucru intersectorial de la Luxemburg, la 28 ianuarie 2016, termenul de „corupție sexuală a copilului” este un termen care poate fi utilizat fără a stigmatiza sau dăuna în alt mod copilului.	terminologia stabilită în acestea, ci doar de a ține cont de cerințele reglementărilor care se conțin în astfel de instrumente, iar lista lungă de definiții în actele internaționale se datorează faptului că, în diferite țări noțiunile au sens diferit.
29.	<u>Se propune:</u> Articolul 175¹ CP Acostarea copiilor în scopuri sexuale <u>Argumentare:</u> Includerea sintagmei „coruperea copiilor în scopuri sexuale” în titlul art. 175¹ CP nu este relevantă din motiv că acțiunile incriminate nu reprezintă „corupere sexuală” în sensul prevederilor Convenției de la Lanzarote. În conformitate cu art. 22 din Convenția de la Lanzarote, fiecare parte va lua măsurile legislative sau de altă natură necesare pentru incriminarea faptei de a determina cu intenție, în scopuri sexuale, un copil (...) să asiste la comiterea unui abuz sexual sau la desfășurarea activităților sexuale, chiar dacă nu este obligat să participe la acestea. Aceste acțiuni se regăsesc în prezent în dispoziția normei de la art. 175 CP, ceea ce determină necesitatea excluderii sintagmei „corupere” din titlul art. 175¹ CP.	Nu se acceptă Potrivit propunerilor de modificare, autorii proiectului nu și-au propus modificarea titlului art. 175¹ CP. Prin urmare, nu considerăm relevantă obiecția adusă în prezentul punct.
30.	<u>Se propune: Nota informativă</u> Capitolul III. Principalele prevederi ale proiectului, subcapitolul VI „Modificarea prevederilor articolelor art. 174, 175, 175¹ din Codul penal” (al treilea paragraf) Totodată, este vital de revizuit denumirea art. 175, care la moment este intitulat „acțiuni perverse”, însă incriminează acțiunile de corupere sexuală a minorului ce se manifestă prin exhibare, atingeri indecente, discuții cu	Se acceptă Nota informativă a fost rectificată prin excluderea sintagmei ce nu corespundea realităților legislative.

		caracter obscen sau cinic purtate cu victima referitor la raporturile sexuale. <u>Argumentare:</u> Dispoziția normei penale de la art. 175 CP, în redacția Legii nr. 73 din 12.04.2012 în vigoare din 25.05.2012 prevede următoarele „Acțiunile perverse săvârșite față de o persoană despre care se știa cu certitudine că nu a împlinit vârsta de 16 ani, constând în exhibare, atingeri indecente, discuții cu caracter obscen sau cinic purtate cu victima referitor la raporturile sexuale, determinarea victimei să participe ori să asiste la spectacole pornografice, punerea la dispoziția victimei a materialelor cu caracter pornografic, precum și în alte acțiuni cu caracter sexual, se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 7 ani.” Prin urmare, sintagma din Nota informativă care indică despre necesitatea incriminării acțiunilor de corupere sexuală a minorului, care ar rămâne în afara legii penale nu sunt actuale și nu corespund realității legislative.	
Cancelaria de Stat	31.	La proiectul legii pentru modificarea unor acte normative (<i>asigurarea drepturilor victimelor în cazul infracțiunilor privind viața sexuală</i>), articolul I: 1) Pct.4 și pct.5 pe tot parcursul textului se va exclude textul „cu bună-știință” întrucât păstrarea circumstanței respective poate lăsa loc de interpretare a prevederii, iar în final va crea premise pentru a permite făptuitorului să se eschiveze de răspundere sau să primească o pedeapsă mai blândă. Din același considerent se va exclude textul „cu certitudine”.	Se acceptă parțial Suntem de acord că utilizarea textul „cu certitudine” generează situații de neuniformizare a terminologiei în Legea penală. A se vedea argumentele de la punctele 9 și 16 din prezentul tabel.
	32.	La pct.7, art.174 se consideră oportun de a menționa, la fel ca și în cazul art.175, că persoana care a săvârșit fapta prevăzută la alin.(1) nu este pasibilă de răspundere penală dacă este la nivel apropiat cu victima în ceea ce privește vârsta și dezvoltarea fizică și psihică. Totodată, evocăm necesitatea formulării derogării respective într-o redacție care va stabili diferența concretă de vârstă.	Se acceptă ▪ La art. 174 CP redacția actuală, în alin. (2) este reglementată absoolvirea de răspundere penală a făptuitorului dacă acesta este la nivel apropiat cu victima în ceea ce privește vârsta și dezvoltarea fizică și psihică. Totuși, am considerat necesar de a completa alin. (2) al art. 174 CP după cum urmează: după textul „la alin.(1)” se completează cu textul „sau alin. (1¹)”. Astfel, va fi posibilă absolvirea de răspundere penală, în condițiile de mai sus,

			și în cazul actelor sexuale consimțite, săvârșite cu bună-știință cu persoane care nu au împlinit vârsta de 16 ani ce au generat agravantele de la alin. (2) a articolului în discuție. A se vedea și motivarea făcută de autorul propunerii de la punctul 27 din prezentul proiect. ▪ În ceea ce privește explicarea sintagmei „<i>nivelul apropiat cu victima în ceea ce privește vârsta și dezvoltarea fizică și psihică</i>” nu considerăm oportun, în situația în care interpretarea și aplicarea dispozițiilor legale la situații concrete reprezintă o competență a instanțelor judecătorești (a se vedea, bunăoară: DCC nr. 131 din 5 decembrie 2019, § 32; DCC nr. 48 din 5 aprilie 2019, § 15; DCC nr. 32 din 19 martie 2020, § 28).
	33.	La pct.8 art.175 întru păstrarea consecutivității logice a prevederilor art.174 în noua redacție considerăm necesară păstrarea limitei de vârstă de 16 ani, specificată în redacția actuală în vigoare.	Se acceptă Suntem de acord că, în contextul propunerilor de reglementare a vârstei legale pentru exprimarea consimțământului sexual, e necesară corelarea prevederilor de la art. 174 CP cu cele de la art. 175 CP. Motiv pentru care s-a stabilit aceleași limite de vârste la art. 174CP, cât și la art. 175 CP – 16 ani.
	34.	La Nota informativă urmează de a rectifica numărul actului normativ prin care a fost ratificată <i>Convenția Consiliului Europei cu privire la protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale</i> (Convenția de la Lanzarote) din „Legea nr.73/2012” în „Legea nr.263/2011”.	Se acceptă Nota informativă a fost rectificată în privința actului normativ de ratificare a Convenției de la Lanzarote.
	35.	Este indiscutabilă necesitatea introducerii art. 132 ² în Codul penal și	Se acceptă

Centrul de Drept al Femeilor	definirea termenilor de act sexual, acțiuni cu caracter sexual neconsimțite sau cu consimțământ viciat. Totodată, prevederile alin. (4) referitoare la vârsta de sub 15 ani sunt în contradicție cu prevederile art. 174 Cod penal, care se referă la răspunderea penală pentru act sexual cu o persoană care nu a împlinit vârsta de 16 ani. Redacția recomandată: Articolul 132². Acte sexuale sau acțiuni cu caracter sexual neconsimțite sau cu consimțământ viciat <i>(4) Se consideră comise cu consimțământ viciat actul sexual sau acțiunea cu caracter sexual în privința persoanei sub vârsta de 16 ani.”</i>	A se vedea argumentele de la nota autorului pct. 5 din prezentul tabel.
	36. Este binevenită alinierea definiției hărțuirii sexuale din art. 173 Cod penal la standarde internaționale. Cu toate acestea, în actuala redacție a art. 173 CP, dar și în redacția propusă suntem în prezența unui tratament sancționator inechitabil în raport cu alte infracțiuni privind viața sexuală în ipoteza în care fapta prevăzută la art.173 CP RM a fost săvârșită cu bună-știință asupra unui minor, a unui membru al familiei sau a unei persoane aflate în relație de dependență. Spre deosebire de infracțiunile prevăzute în art. 171 și 172 din Codul penal, legiuitorul nu a incriminat sub formă agravantă hărțuirea sexuală săvârșită față de un minor, un membru al familiei sau a unei persoane aflate în relație de dependență. Considerăm că aceste fapte urmează a fi introduse ca și agravante deoarece la minorat, în relații de familie sau în relații de dependență victima este mult mai vulnerabilă în fața făptuitorului și pedeapsa penală pentru hărțuire sexuală trebuie să fie mai severă. Recomandare: modificarea și completarea art. 173 din Codul penal prin introducerea alin. (2) în următoarea redacție: <i>(2) Acțiunile prevăzute la alin. (1):</i> <i>a) săvârșite de o persoană care anterior a săvârșit o faptă prevăzută la art.171-175¹ Cod Penal;</i> <i>b) săvârșite asupra unui minor;</i> <i>c) săvârșite asupra unei femei gravide;</i> <i>d) săvârșite asupra unui membru de familie;</i> <i>e) săvârșite de două sau mai multe persoane;</i>	Nu se acceptă Statistica arată că infracțiunea privind hărțuirea sexuală este preponderent în domeniul învățământului și în domeniul muncii. Hărțuirea sexuală asupra unui minor se va califica potrivit art. 173.

		<i>h) săvârșite de o persoană cu funcție de răspundere se pedepsesc cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 240 la 340 de ore sau cu închisoare de până la 5 ani.</i>	
	37.	Ne exprimăm îngrijorarea privind intenția de a exclude alin. (2) din art. 174 Cod penal. Or, excluderea acestor prevederi implică riscul instituirii temeiurilor pentru tragere la răspundere penală a adolescenților implicați în acțiuni consimțite cu caracter sexual, iar o astfel de abordare este contrară standardelor internaționale. Recomandare: păstrarea redacției actuale a alin. (2) din art. 174 Cod penal cu posibila explicare a sintagmei „<i>nivelul apropiat cu victima în ceea ce privește vârsta și dezvoltarea fizică și psihică</i>”.	Nu se acceptă ▪ Autorii proiectului și-au propus doar modificarea titlului și alineatul (1) al articolului 174 CP. Alineatul (2) al acestuia rămânând intact la etapa elaborării. Ulterior etapei de consultare publică, acest alineat a fost completat potrivit propunerii de la pct. 27 din prezentul tabel. ▪ În ceea ce privește explicarea sintagmei „<i>nivelul apropiat cu victima în ceea ce privește vârsta și dezvoltarea fizică și psihică</i>” nu considerăm oportun, în situația în care interpretarea și aplicarea dispozițiilor legale la situații concrete reprezintă o competență a instanțelor judecătorești (a se vedea, bunăoară: DCC nr. 131 din 5 decembrie 2019, § 32; DCC nr. 48 din 5 aprilie 2019, § 15; DCC nr. 32 din 19 martie 2020, § 28).
	38.	La art. 175 Cod penal, ținem să remarcăm faptul că utilizarea termenului de „depravare sexuală” în raport cu minorii contravine prevederilor standardelor internaționale, în special, fiind vorba de Convenția Consiliului Europei pentru protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale (Convenția de la Lanzarote), care operează cu termenul de „corupere sexuală a minorului”. Legislația penală a mai multor state care au ratificat Convenția, inclusiv a României, la fel, a fost ajustată în vederea includerii termenului de „corupere sexuală a minorului”. Recomandare: expunerea titlului art. 175 în următoarea redacție: „<i>Coruperea sexuală a minorului</i>”.	Se acceptă parțial Suntem de acord cu argumentul că, termenul „depravarea” nu corespunde întru totul esenței acțiunilor incriminate la art. 175 CP. Totuși, titlul și conținutul articolul 175 a fost modificat potrivit propunerii de la pct. 14 din prezentul tabel. A se vedea și argumentele de la punctele 14 și 27 din prezentul tabel.

	39. Dezvoltarea și utilizarea tot mai vastă a tehnologiilor informaționale implică frecvent situații în care sunt distribuite imagini cu conținut sexual ale unor persoane fără consimțământul lor. Creșterea utilizării platformelor de socializare face acum posibil ca o fotografie intimă a unei persoane să fie disponibilă pentru sute de mii de utilizatori. Imaginile sunt obținute de cele mai multe ori în contextul unei relații intime sau prin înregistrări pe ascuns și sunt ulterior făcute publice cu scop de răzbunare. Prejudiciile cauzate de această faptă sunt grave, fiind de natură să afecteze grav starea psihologică, securitatea și integritatea fizică a victimei. Experiența CDF demonstrează că publicarea imaginilor cu conținut sexual din răzbunare este adesea manifestată și în contextul violenței în familie. De cele mai multe ori, imaginile sunt obținute de către unul dintre parteneri în cadrul vieții obișnuite de cuplu în care au loc relații sexuale. Au existat numeroase cazuri în care unul dintre parteneri l-a amenințat pe celălalt cu divulgarea imaginilor intime în cazul în care ar rupe relația și a dus la capăt acțiunea atunci când despărțirea s-a produs. Publicarea unor astfel de fotografii reprezintă o încălcare gravă a vieții private și se impune necesitatea stringentă de a introduce răspunderea penală pentru această faptă. Recomandare: Completarea art. 177 cu alineatul (3) cu următorul cuprins: „(3) <i>Culegerea ilegală sau răspândirea cu bună-știință a informației cu caracter pornografic, alte imagini sau înregistrări cu conținut sexual prin intermediul tehnologiilor informaționale comise în scop de răzbunare, ură sau înjosire, a lezării onoarei și demnității persoanei, se pedepsește cu închisoare de la 2 la 6 ani.</i>”	Nu se acceptă Luând în considerare conținutul dispoziției de la alin. (1) art.177 CP [Încălcarea inviolabilității vieții personale], obiectul imaterial al acestei infracțiuni poate fi format, inclusiv din informația cu caracter sexual. Potrivit acestei componente de infracțiuni, informația trebuie să îndeplinească două condiții: 1) să fie ocrotită de lege, întrucât constituie un secret personal sau familial al altei persoane; 2) să privească viața personală a altei persoane. Prin urmare, propunerea de a reglementa într-un alineat aparte, culegerea ilegală de informații cu caracter sexual, ar reprezenta dezbinarea obiectului special al componentei tip din alineatul (1) al art. 177 CP.
	40. Este binevenită completarea art. 58 Cod de procedură penală cu alin. (5²). În context, ținem să remarcăm faptul că în cadrul analizei compatibilității legislației naționale cu prevederile Convenției de la Istanbul, realizate de CDF în 2019, am venit cu propunerea de a completa art. 58 CPP cu alin. (5²) și art. 60 CPP cu alin. (1²) care să prevadă drepturi suplimentare pentru victimele violenței în familie și ale violenței sexuale. Recomandare: 1. Expunerea alin. (5²) din art. 58 CPP în următoarea redacție: „(5²)	Se acceptă Mențiunea privind victimele violenței în familie a fost adăugată la art. art. 58 alin. (5²), art. 60 alin. (1²) și art. 369 din CPP. Astfel, victimele violenței în familie vor dispune de drepturi suplimentare în cadrul procesului penal, exact ca și victimele infracțiunilor cu caracter sexual.

		<i>Victima violenței în familie și a infracțiunilor cu caracter sexual dispune de asemenea de următoarele drepturi:</i> <i>1) să fie asistată, în condițiile legii, de un avocat care acordă asistență juridică garantată de stat;</i> <i>2) să fie însoțită de o persoană de încredere, alături de avocatul său, la toate cercetările, inclusiv la ședințele închise;</i> <i>3) să aibă acces la servicii de asistență medicală și medico-legală, asistență psihologică post-traumatică și consiliere în vederea recuperării fizice și psihosociale, asistență juridică și, în caz de necesitate, de servicii de adăpost.”.</i> 2. Expunerea alin. (1²) din art. 60 CPP în următoarea redacție: „(1¹) <i>Partea vătămată în dosarele privind violență în familie și infracțiunile cu caracter sexual dispune suplimentar de următoarele drepturi:</i> <i>1) să aibă acces la servicii de asistență medicală și medico-legală, asistență psihologică posttraumatică și consiliere în vederea recuperării fizice și psihosociale;</i> <i>2) să fie asistată, în condițiile legii, de un avocat care acordă asistență juridică garantată de stat;</i> <i>3) să fie audiată în condiții prietenoase, în lipsa bănuیتului, învinuitului, inculpatului, asigurându-i-se ultimului posibilitatea de a lua cunoștință de declarații și de a pune întrebări prin intermediul apărătorului său;</i> <i>4) să refuze, în condițiile legii, confruntarea cu bănuitul, învinuitul, inculpatul”.</i>	Potrivit Legii nr. 45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, în art. 11 sunt reglementate drepturile la protecție a victimei violenței în familie, care de altfel, reflectă transpunerea art. 20 din Convenția de la Istanbul.
	41.	Audierea victimei sau părții vătămate a infracțiunilor de violență în familie în lipsa inculpatului a fost una din recomandările formulate în analiza compatibilității legislației naționale cu prevederile Convenției de la Istanbul, realizată de CDF în 2019. În condițiile în care o astfel de abordare se instituie pentru victimele violenței sexuale, aceasta este imperativă inclusiv pentru victimele violenței în familie, conform prevederilor Convenției. Recomandare: expunerea art. 369 CPP la alineatul (1¹) în următoarea redacție:	Se acceptă A se vedea argumentele din punctul 40 a prezentului tabel.

		„(1¹) Victima sau, după caz, partea vătămată infracțiunilor cu caracter sexual sau a infracțiunilor de violență în familie se audiază în lipsa inculpatului, asigurându-i ultimului posibilitatea de a lua cunoștință de declarații și de a pune întrebări persoanei audiate prin intermediul apărătorului său. În anumite cazuri, când poate fi încălcat dreptul inculpatului la un proces echitabil, instanța poate dispune printr-o încheiere motivată audierea părții vătămate în condițiile prevăzute de art. 110¹ din prezentul cod. În asemenea cazuri, inculpatul este în drept de a participa la audierea părții vătămate.”.	
Ministerul Afacerilor Interne	42.	La pct.2, în partea ce ține de completarea cu art.132 ² , termenii folosiți pentru formularea normei juridice, în speță: „neconsimțite”, „lipsa consimțământului voluntar”, „consimțământ viciat” creează anumite confuzii în înțelegere și aplicare corectă în practică, or un consimțământ viciat reprezintă lipsa unui consimțământ, când acesta este dat din eroare sau smuls prin violență, iar consimțământul de fapt este exprimarea liberă a voinței.	Nu se acceptă Referitor la argumentul privind crearea confuziilor în înțelegerea noțiunilor din art. 132² CP a se vedea argumentele de la punctul 3 din prezentul tabel.
	43.	Astfel, alin. (3) și (4) de la art.132 ² contravin principiilor clarității și previzibilității unei norme juridice.	Nu se acceptă A se vedea argumentele din punctul 3 din prezentul tabel.
	44.	La pct.4, în partea ce ține de modificarea art.171 alin.(2), se consideră inutilă includerea agravantei de la lit.g), or violul săvârșit cu aplicarea strangulării vădește degradarea morală profundă a făptuitorului, acest fapt înglobându-se la agravanta stipulată la lit.j)). Mai mult, ținem să menționăm că prin acte de o deosebită cruzime se înțelege producerea victimei a unor suferințe chinuitoare, de o intensitate mare, prin utilizarea unor metode, mijloace și procedee sălbatice, nemiloase și care nu sunt necesare, în mod normal, pentru producerea rezultatului infracțional.	Se acceptă Suntem de acord cu argumentele invocate de autorii propunerilor de a exclude agravantele de la art. 171 alin. (2) lit. a), g) și h). A se vedea și argumentele de la punctul 8 din prezentul tabel.
	45.	Totodată, se consideră superfluu agravanta propusă la lit.h), deoarece art.179 din Codul penal incriminează „violarea de domiciliu”, respectiv în cazul violului săvârșit prin pătrundere în domiciliu sau altă încăpere, acțiunile făptuitorului urmează a fi calificate ca concurs de infracțiuni, prin prisma art.114 Cod penal, care prevede că calificarea infracțiunilor în cazul unui concurs de infracțiuni, determinat la art.33, se efectuează cu	Se acceptă A se vedea argumentul de mai sus.

		invocarea tuturor articolelor sau alineatelor unui singur articol din legea penală care prevăd faptele prejudiciabile săvârșit	
46.	În aceeași ordine de idei, se recomandă inclusiv excluderea agravantei stipulată la lit.c), or art.212 Cod penal incriminează „contaminarea cu maladia SIDA”.	Nu se acceptă Agravanta „însoțit de contaminarea intenționată cu maladia SIDA” nu este o noutate pentru componența de infracțiune de viol și, în general, pentru Codul penal. Este extrem de important ca responsabilitatea divizată (adică reglementarea unei asemenea agravante) să fie avută în vedere în cauzele penale privitoare la examinarea infracțiunilor cu caracter sexual care au rezultat cu transmiterea HIV ca urmare a unei relații sexual (act sexual).	
47.	La art.171 alin.(3) lit.b), textul „despre care se știa cu certitudine” urmează a fi revizuit, în vederea asigurării terminologiei unice utilizate per proiect, în speță se consideră judicios de expus lit.b) în următoarea redacție: „b) violul săvârșit cu bună știință asupra unei persoane care nu a atins vârsta de 14 ani”. Obiecțiile stipulate la pct.3-6 din aviz sunt valabile pentru toate situațiile similare din proiect.	Se acceptă Pentru a nu genera utilizarea unor terminologii neuniforme formularea „despre care se știa cu certitudine că nu a atins vârsta de 14 ani” a fost modificată după cum urmează „săvîrșit cu bună-știință cu persoana care nu a atins vârsta de 14 ani”. A se vedea argumentele de rigoare de la pct. 9 din prezentul tabel.	
48.	La pct.5 și 8, în partea ce ține de modificarea art.172, cât și art.175, autorul proiectului stabilește ca temei al răspunderii penale comiterea de către făptuitor a acțiunilor cu caracter sexual, însă art.132 ² din proiect face delimitarea dintre acțiuni și acte sexuale, prin urmare nu este clar necesitatea incriminării a aceleiași fapte prejudiciabile (acțiune cu caracter sexual) în două articole separate.	Precizare În scopul motivării incriminării separat a „acțiunilor cu caracter sexual, menționăm că, trebuie de ținut cont de diferența de grad de pericol social dintre actul sexual și acțiunile cu caracter sexual.	
49.	La pct.8, se menționează că art.175 alin.(1) reprezintă o descriere a modalităților de realizare a prevederilor din lit.a) al alin.(3) din art.172 Cod penal (pct.5 din proiect), aceste modalități definind ceea ce reprezintă	Se acceptă Proiectul a fost modificat potrivit propunerii de la punctul 14 din prezentul tabel. Obiecții	

		acțiunile cu caracter sexual. Astfel de confuzie este inadmisibilă în domeniul ce privește incriminarea unor fapte infracționale, prin urmare ne expunem dezacordul cu noua redenumire și reformulare a art.175 Cod penal.	de a modifica titlul art. 175 CP s-au ridicat în, aproape, toate avizele recepționate la proiect.
50.	La art.175, propunerea de la alin.(3) contravine temeiului răspunderii penale prevăzut de art.51 alin.(1) Cod penal, or temeiul real al răspunderii penale îl constituie fapta prejudiciabilă săvârșită, iar componența infracțiunii, stipulată în legea penală, reprezintă temeiul juridic al răspunderii penale.		Nu se acceptă În redacția proiectului se prevede exonerarea de răspundere a persoanei care e la nivel apropiat cu victima în ceea ce privește vârsta și dezvoltarea fizică și psihică, ceea ce corespunde standardelor Convenției de la Lanzarote. Fapta prejudiciabilă constă în exhibare, atingeri indecente, discuții cu caracter obscen sau cinic purtate cu victima referitor la acte sexuale, determinarea victimei să participe ori să asiste la spectacole pornografice, punerea la dispoziția victimei a materialelor cu caracter pornografic, precum și în alte acțiuni cu caracter sexual. Excluderea acestui alineat ar putea crea pârgă de incriminare a activităților sexuale între adolescenți, care sunt în perioada descoperii sexualității sale și care se implică în acțiuni cu caracter sexual în contextul etapei de dezvoltare sexuală prin care trec. O asemenea abordare legislativă este contrară prevederilor art. 18 alin. (3) din Convenția de la Lanzarote, care stabilește expres că scopul incriminării acțiunilor de abuz sexual nu se aplică în cazul activităților sexuale consimțite între minori.
51.	La pct.10 se consideră nejudicioasă completarea art.58 din Codul de procedură penală cu alin.(5 ²), deoarece drepturile menționate în pct.2) al		Nu se acceptă Legea nr. 45/2007 cu privire la prevenirea și

	alin. (5 ²) nu țin de domeniul procesual penal. Asigurarea dreptului la asistența medicală, psihologică post-traumatică și consiliere în vederea recuperării fizice și psihosociale nu țin de competența reprezentanților organelor de drept. Aceste drepturi urmează a fi specificate în alte acte normative, drept pentru care actorilor din sfera justiției revenindu-le doar obligația de a informa victimele despre posibilitatea beneficierii de aceste garanții sociale.	combaterea violenței în familie, Legea nr. 198/2007 cu privire la asistența juridică garantată de stat etc. sunt acte legislative ce garantează victimelor dreptul la protecție și alte servicii/asistență necesară acestora la etapa de recuperare. În acest context relevantă este reglementarea de la art. 2 alin. (4) din CPP, potrivit căreia, normele juridice cu caracter procesual din alte legi naționale pot fi aplicate numai cu condiția includerii lor în Codul de procedură penală nr. 122/2003.
52.	La pct.11, reieșind din argumentele expuse supra la pct.10 al proiectului, se susține excluderea amendamentelor în ceea ce privește completarea art.60 Cod penal cu alin.(1 ²). De asemenea, referitor la pct.3) al alin.(1 ²), ținem să menționăm că actualele prevederi ale Codului de procedură penală reglementează că audierile participanților procesului penal se realizează separat. Totodată, nu este clară la ce acțiune procesuală a făcut referire autorul proiectului dacă a prevăzut dreptul bănuیتului, învinuitului, inculpatului de a lua cunoștință de declarațiile victimei și de a pune întrebări prin intermediul apărătorului său. Cu referire la sintagma „condiții prietenoase”, aceasta este una interpretabilă, nefiind definite criteriile prin care se vor aprecia condițiile de audiere a victimei ca fiind prietenoase sau nu. Având în vedere cele expuse, se propune excluderea alin. (1 ²).	Se acceptă parțial Suntem de acord că actualele prevederi ale Codului de procedură penală reglementează că audierile participanților procesului penal se realizează separate, motiv pentru care am lăsat modificările din proiect de la art. 369 CPP care prevede audierea părții vătămate în lipsa bănuیتului, învinuitului, inculpatului. Prin urmare, modificarea propusă la art. 60 alin. (1 ²) a fost exclus pct. 3), inclusive a fost exclusă sintagma “condiții prietenoase” care interpretabilă.
53.	La pct. 11, 12, 13, în partea ce ține de completarea art.60, 80, și 81 Cod de procedură penală cu prevederi referitor la dreptul victimei violenței sexuale și a torturii de a avea acces la toate materialele cauzei penale pe durata urmăririi penale, se consideră că aceste norme urmează a fi analizate minuțios prin prisma neadmiterii descriminării victimelor în drepturile și garanțiile procesuale pe care le pot avea pe criteriu ce ține de categoria infracțiunii comise.	Se acceptă În partea ce ține de completarea art. 60, 80, și 81 CPP, menționăm că acestea au fost elaborate din analiza raționamentelor Curții Constituționale.
54.	De asemenea, în nota informativă la proiectul de lege prenotat se	Se acceptă

		menționează completarea prevederilor procesual penale cu dreptul victimei de a refuza confruntarea cu persoana bănuită de comiterea infracțiunii, propunerea menționată nu se regăsește în proiectul legii.	Nota informativă a fost ajustată.
Ministerul Educației, Culturii și Cercetării	55.	Lipsă de obiecții și propuneri.	
Ministerul Finanțelor	56.	Lipsă de obiecții și propuneri.	

S I N T E Z A

obiecțiilor și propunerilor (recomandărilor)

după avizarea repetată conform art. 204 din Regulamentul Guvernului, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.610/2018

Participantul la avizare (expertizare)/consultare publică	Nr.	Conținutul obiecției/propunerii (recomandării)	Argumentarea autorului proiectului
Ministerul Afacerilor Interne	1.	Punctul 2 alin.(3), conține carențe care lasă mult spațiu pentru interpretare, ceea ce contravine principiului de bază al dreptului penal: neadmiterea unei interpretări extensive defavorabile. Or, norma juridică penală are un caracter rigid, strict, și necesită a fi clară, previzibilă și concisă. Termenii folosiți, cum ar fi: „neconsimțite”, „lipsa consimțământului voluntar”, „consimțământ viciat” creează anumite confuzii în înțelegere și aplicare corectă în practică, întrucât un consimțământ viciat reprezintă lipsa unui consimțământ, adică este neconsimțit, iar consimțământul de fapt este exprimarea liberă a voinței, adică voluntară. De asemenea, sintagma „care pot fi însoțite de” din alin.(3) determină un caracter alternativ al conținutului normei și ale acțiunilor reglementate. Astfel, din cercul de acțiuni care pot determina că actul sexual sau acțiunile cu caracter sexual au fost realizate în lipsa unui consimțământ, sunt plasate pe planul secund „constrângerea fizică ori psihică, înșelăciunea, profitarea de imposibilitatea victimei de a se apăra ori de a-și exprima voința”. Aceste acțiuni, reieșind din textul normei, „pot însoți actul sexual sau acțiunile cu caracter sexual”, și nu sunt obligatorii. În acest context, nu este clar care sunt acțiunile de bază care determină că actul sexual sau acțiunile cu caracter sexual sunt neconsimțite. Autorul proiectului propune ca acțiunea de bază să fie „lipsa unui consimțământ	Nu se acceptă Considerăm necesar de a da definiție actului sexual/acțiunii cu caracter sexuale „neconsimțite”, atunci când victima nu și-a exprimat benevol sau în general nu și-a exprima consimțământul.

	voluntar”, care după cum am menționat, nu corespunde cerințelor imperative a clarității și previzibilității. De asemenea, aplicabilitatea în practică a acestei sintagme se va reduce la zero, din motivul că orice lipsă de consimțământ necesită să fie bazată pe careva acțiuni concrete care să o condiționeze. În opinia noastră, prevederile actuale din Codul penal referitoare la specificarea acțiunilor care definesc un raport sexual contrar voinței victimei sunt mai potrivite și nu creează confuzii pentru practicieni. Prin urmare, se propune reformularea acestui alineat după cum urmează: <i>„Se consideră neconsimțite actele sexuale și acțiunile cu caracter sexual comise prin constrângerea fizică ori psihică, înșelăciune, profitarea de imposibilitatea persoanei de a se apăra ori de a-și exprima voința, îndreptate împotriva victimei sau împotriva altei persoane, inclusiv prin exhibare, atingeri indecente, discuții cu caracter obscen sau cinic purtate cu victima referitoare la actul sexual sau acțiunile cu caracter sexual, determinareavictimei să participe ori să asiste la act sexual sau la acțiuni cu caracter sexual, punerea la dispoziția victimei a materialelor cu caracter pornografic.”.</i>	
2.	La pct.2 alin.(4), se propune substituirea textului „16 ani” cu „14 ani”, astfel, atribuind „consimțământul viciat” la situația copilului cu vârsta sub 14 ani, or vârsta de 14 ani va delimita clar la art.171 și 172 că actul sexual sau acțiunile cu caracter sexual nu pot fi considerate „consimțite” atunci când vârsta victimei este mai mică de 14 ani, respectiv se consideră „cu consimțământ viciat”. Astfel, indiferent de faptul dacă victima și-a exprimat sau nu acordul pentru actul sexual/acțiuni cu caracter sexual, acest „consimțământ” nu are valoare juridică datorită faptului că victima sub 14 ani nu este în stare să aprecieze pericolul social al actului/acțiunilor respective, precum și să formeze și să exprime propria voință. În caz contrar, la stabilirea că consimțământul se consideră „viciat” în cazul vârstei sub 16 ani, actul sexual prevăzut la art.174 din proiect și acțiunile cu caracter sexual prevăzut la art.175 din proiect nu pot fi considerate „consimțite” conform proiectului, deoarece este o contradicție „consimțământ viciat” vs. „consimțit”. O astfel de abordare există deja în jurisprudența națională, fiind stabilită în Hotărârea plenului Curții Supreme de Justiție nr.17 din 07.11.2005 „Despre practica judiciară în cauzele din categoria infracțiunilor privind viața sexuală” și anume pct.19 din Hotărâre prevede cu referire la art.174 Cod penal că „Raportul sexual, altul decât violul, actele de penetrare	Se acceptă parțial Suntem de argumentele în privința obiecției privind noțiunea de „consimțământ viciat”. În acest context, se exclude din proiect propunerea de definire a „consimțământului viciat”, adică propunerea de la art. 132² alin. (4) din Codul penal, pentru că în redacția proiectului, analizând sistemic toate normele privind infracțiunile contra vieții sexuale, această normă creează impedimente la aplicarea normelor din partea specială. Din această propunere de modificare rezultă modificările la art. 171, 172, 174, 175 la care s-au decis sub aspect sistemic. Din propunerea propusă la art. 174 și art. 175 se subînțelege că consimțământul dat de un minor cu vârsta între 14-16 ani, este considerat un consimțământ viciat. Vârsta legala pentru viața sexuală fiind stabilită în Codul familiei, care permite

	vaginală, anală sau bucală și altele, săvârșite cu o persoană de vârstă fragedă, al cărei <u>consimțământ nu are valoare juridică</u>, deoarece aceasta nu înțelege semnificația celor ce i se întâmplă, se califică nu conform art.174 Cod penal, ci potrivit art.171 alin.(3) lit.b) sau art.172 alin.(3) lit.a) Cod penal.”. Rezumând cele expuse, urmare introducerii vârstei de „14 ani”, aspectul prezenței sau lipsei consimțământului va fi delimitat clar în 3 situații: prezența „consimțământului” (art.174, 175), lipsa „consimțământului” (art.171, 172) și „consimțământ viciat” – acordul exprimat de victima în vârstă sub 14 ani, care nu are valoare juridică (alin.(3) din art.171 și din art.172). Aceasta va permite calificarea uniformă a infracțiunilor și va exclude situația de concurență a normelor penale din articolele 171 și 172 vs. articolele 174 și 175. Rezumând propunerile la art.171-175 și art.132², aspectul de consimțământ urmează a fi apreciat pentru calificarea faptelor după cum urmează: <table><tr><th></th><th></th><th>consimțit</th><th>cu consimțământ viciat</th><th>neconsimțit</th></tr><tr><td></td><td>Actul sexual</td><td></td><td></td><td>171 alin. (1)</td></tr><tr><td></td><td>Actul sexual săvârșite cu bună-știință asupra unui minor</td><td></td><td></td><td>171 alin. (2)</td></tr><tr><td></td><td>Actul sexual săvârșit cu bună-știință cu persoana care nu a împlinit vârsta de 16 ani</td><td>174</td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td>Actul sexual săvârșit cu bună-știință cu persoana care nu a atins vârsta de 14 ani</td><td></td><td>171 alin. (3)</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Acțiuni cu caracter sexual</td><td></td><td></td><td>172 alin. (1)</td></tr><tr><td></td><td>Acțiuni cu caracter sexual săvârșite cu bună-știință asupra unui minor</td><td></td><td></td><td>172 alin. (2)</td></tr><tr><td></td><td>Acțiuni cu caracter sexual săvârșite cu</td><td>175</td><td></td><td></td></tr></table>			consimțit	cu consimțământ viciat	neconsimțit		Actul sexual			171 alin. (1)		Actul sexual săvârșite cu bună-știință asupra unui minor			171 alin. (2)		Actul sexual săvârșit cu bună-știință cu persoana care nu a împlinit vârsta de 16 ani	174				Actul sexual săvârșit cu bună-știință cu persoana care nu a atins vârsta de 14 ani		171 alin. (3)			Acțiuni cu caracter sexual			172 alin. (1)		Acțiuni cu caracter sexual săvârșite cu bună-știință asupra unui minor			172 alin. (2)		Acțiuni cu caracter sexual săvârșite cu	175			căsătoria, cu titlul de excepție, de la vârsta de 16 ani.
		consimțit	cu consimțământ viciat	neconsimțit																																						
	Actul sexual			171 alin. (1)																																						
	Actul sexual săvârșite cu bună-știință asupra unui minor			171 alin. (2)																																						
	Actul sexual săvârșit cu bună-știință cu persoana care nu a împlinit vârsta de 16 ani	174																																								
	Actul sexual săvârșit cu bună-știință cu persoana care nu a atins vârsta de 14 ani		171 alin. (3)																																							
	Acțiuni cu caracter sexual			172 alin. (1)																																						
	Acțiuni cu caracter sexual săvârșite cu bună-știință asupra unui minor			172 alin. (2)																																						
	Acțiuni cu caracter sexual săvârșite cu	175																																								

			bună-știință cu persoana care nu a împlinit vârsta de 16 ani				
			Acțiuni cu caracter sexual săvârșite cu bună-știință cu persoana care nu a atins vârsta de 14 ani	172 alin. (3)	172 alin. (3)		
3.	La pct.3 și 4, reieșind din prevederile art.18 alin.1b din Convenția Lanzarote, art.171 alin.(3) și 172 alin.(3) din proiect urmează a fi completate cu o literă nouă, după cum urmează: „săvârșit cu bună-știință asupra unui minor cu abuzarea de poziție recunoscută ca fiind de încredere, de autoritate sau de influență asupra minorului, inclusiv în cadrul familiei, sau cu abuzarea de situație de vulnerabilitate a minorului datorită unei boli sau dizabilități ori datorită unei situații de dependență.”.						Nu se acceptă Nu putem fi de acord cu agravanta propusă pentru a nu crea un paralelism de reglementare cu art. 77 lit. e) care prevede urmoarele: „La stabilirea pedepsei se consideră circumstanțe agravante, săvârșirea infracțiunii cu bunăștiință împotriva unui minor sau a unei femei gravide ori profitând de starea de neputință cunoscută sau evidentă a victimei, care se datorează vârstei înaintate, bolii, dizabilității ori altui factor.”.
4.	La pct.5, la art.175 alin.(1) în sancțiune se propune substituirea textului „5 ani” cu „6 ani”, ceea ce va atribui infracțiunea dată la categoria celor grave și va exclude posibilitatea făptuitorului de a fi liberat de răspundere penală în baza art.55 din Codul penal.						Nu se acceptă Art. 175 devine aplicabil în cazul acțiunilor cu caracter sexual (în accepțiunea alin. (2) art. 132² CP RM), comise cu bună-știință asupra unei persoane cu vârsta între 14 - 16 ani, care nu sunt însoțite de constrângerea fizică sau psihică ori de profitarea de imposibilitatea persoanei de a se apăra ori de a-și exprima voința. Pe această cale vor fi prevenite problemele cu care practicienii se confruntă la aplicarea art. 175 din Codul penal al Republicii Moldova.
5.	La pct. 7, se propune suplimentar completarea proiectului după cum urmează: Dispoziția articolului 175 ¹ la alineatul (1): a) După cuvintele „unei întâlniri” se completează cu textul „fizice sau prin Internet”;						Se acceptă La articolul 175¹ alineatul (1), după cuvintele „unei întâlniri” se completează cu textul „, , inclusiv prin intermediul rețelelor de comunicații electronice,”.

		Propunerea reiese din Opinia asupra art.23 din Convenția Lanzarote, care a fost adoptată de Comitetul Lanzarote pe 17 iunie 2015, în care este prevăzut că: <i>Fenomenul general al grooming-ului online evoluează în paralel cu tehnologia informației și comunicațiilor. Prin urmare, înțelegerea acestui fenomen nu ar trebui să se limiteze la modul în care a fost comis la momentul redactării convenției, ci ar trebui înțeles și abordat în funcție de modul în care se manifestă la ziua de azi și ar putea evalua în viitor. Întrucât nu este posibilă o definiție statică a grooming-ului online, părțile trebuie să extindă criminalizarea și pentru cazurile în care fapta nu este urmată de întâlnire în persoană, ci este comisă doar online.</i> Prin urmare, deși art.23 din Convenția Lanzarote cere incriminarea faptei atunci când aceasta este „urmată de fapte materiale care conduc la o astfel de întâlnire”, Comitetul Lanzarote, reieșind din evoluția fenomenului de grooming, solicită incriminarea și a acelor fapte care nu sunt urmate de acțiuni ce duc spre întâlnirea fizică cu victima. Totodată, o astfel de abordare există deja în jurisprudența națională, fiind stabilită în Hotărârea plenului Curții Supreme de Justiție nr.17 din 07.11.2005 „Despre practica judiciară în cauzele din categoria infracțiunilor privind viața sexuală” (Modificată prin Hotărârea Plenului CSJ a RM nr.22 din 25.06.2018) și anume pct.21 din Hotărâre prevede cu referire la art.175¹ Cod penal că „În sensul prevederii de la art.175¹ Cod penal, noțiunea de întâlnire presupune nu doar o întrevvedere în același punct topografic, dar și o întrevvedere virtuală, când victima și făptuitorul se găsesc la distanță unul de celălalt (de exemplu, în localități sau țări diferite).” Se menționează, că reieșind din tabelul de sinteză, o propunere similară a fost formulată anterior în cadrul proiectului, însă a fost exclusă din motivul că nu au fost formulate suficiente argumente în susținerea modificării. b) După cuvintele „privind viața sexuală” se completează cu textul „sau în scopul producerii de pornografie infantilă”. Propunerea reiese din prevederile art.23 din Convenția Lanzarote, care include și scopul comiterii infracțiunii prevăzute în art.20 alin.1a din Convenție (Pornografia infantilă). O astfel de abordare există deja în jurisprudența națională, fiind stabilită în Hotărârea plenului Curții Supreme de Justiție nr.17 din 07.11.2005 „Despre practica judiciară în cauzele din categoria infracțiunilor privind	
--	--	---	--

	viața sexuală” (Modificată prin Hotărârea Plenului CSJ a RM nr.22 din 25.06.2018) și anume pct.21 din Hotărâre prevede cu referire la art.1751 Cod penal că „<i>Reieșind din dispoziția art.23 al Convenției Consiliului Europei pentru protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale, noțiunea “infrațiuni cu caracter sexual” trebuie să se refere și la infracțiunile specificate la art.208¹...</i>”.	
6.	Suplimentar, reieșind din prevederile art.20 alin.1a, 1c, 1f din Convenția Lanzarote, se completează proiectului, cu referire la art.208¹ pentru transpunerea deplină a prevederilor Convenției în dispoziția articolului și anume propune: După cuvântul „oferirea” se introduce textul „ , transmiterea, punerea la dispoziție”, după cuvântul „folosirea” se introduce textul „ , accesarea cu bună știință prin intermediul tehnologiilor informaționale sau comunicațiilor electronice”, după cuvântul „copii” se introduce textul „ , ori persoane reprezentate ca fiind copii,”; Totodată, reieșind din practica judiciară privind aplicarea sancțiunii pe art.208¹, propunem în sancțiune, textul „de la 1 la 3 ani” de substituit cu textul „de la 1 la 6 ani”, ceea ce va atribui infracțiunea dată la categoria celor grave și va exclude posibilitatea făptuitorului de a fi liberat de răspundere penală în baza art. 55 din Codul penal;	Nu se acceptă Considerăm completarea modalităților de săvârșire a pronogramei infantile cutextul „transmiterea, punerea la dispoziție” este inoportună. Acestea din urmă se încadrează în modalitatea de săvârșire a infracțiunii prinacțiunea de „oferire”. Referitor la completarea cu modalitatea „accesarea cu bună știință prin intermediul tehnologiilor informaționale sau comunicațiilor electronice” va crea un exces de incriminare a simpla culegere în internet în motorul de căutare a video/imagini cu copii
7.	Subsidiar, se susține poziția Centrului de Drept al Femeilor conform tabelului de sinteză, care menționează că art.173 poartă un tratament sancționator inechitabil în raport cu alte infracțiuni privind viața sexuală în situația în care fapta prevăzută la art.173 CP a fost săvârșită cu bună-știință asupra unui minor. Prin urmare, se propune completarea art.173 cu un nou alineat (2), cu următorul cuprins: „(2) Aceleași acțiuni săvârșite cu bună-știință asupra unui minor, se pedepsesc cu închisoare de la 2 la 6 ani.”	Nu se acceptă Statistica arată că infracțiunea privind hărțuirea sexuală este preponderent în domeniul învățământului și în domeniul muncii.Hărțuirii sexuale asupra unui minor se va califica potrivit art. 173.
8.	Referitor la propunerile privind modificarea și completarea Codului de procedură penală, ne expunem dezacordul în legătură cu completarea art.58 și 60 cu alin.(5²) și alin.(1²) respectiv, deoarece reglementări similare sunt în alin.(4) al art.58 și în alin.(1) al art.60 din Codul de procedură penală. Este inoportun pentru fiecare categorie de persoane care pot beneficia de asistență juridică gratuită garantată de stat de completat Codul de procedură penală cu prevederi separate. Totodată, reieșind din faptul că autorul propune specificarea victimelor violenței sexuale în calitate de beneficiare a acestui serviciu, însă în Legea	Se acceptă La articolul 19 alineatul (1¹) din Legea nr. 198/2007 cu privire la asistența juridică garantată de stat (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr. 157-160, art. 614) cu modificările ulterioare, cuvintele „și victimele violenței în familie” se substituie cu textul „ , victimele violenței în familie, precum și victimele infracțiunilor

	cu privire la asistența juridică garantată de stat nr.198/2007 acestea nu sunt prevăzute, este necesar de modificat și legea în referință. La fel, informarea victimelor despre serviciile disponibile este necesar să fie realizată, în condițiile legii, pentru toate victimele și nu doar pentru anumite victime în special, în vederea neadmiterii discriminării victimelor în drepturile și garanțiile procesuale pe care le pot avea pe criteriu ce ține de categoria infracțiunii comise. Astfel, luând în considerație cele expuse se propune: a) excluderea alin.(5²) din art.58 și alin.(1²) din art.60 din proiect; b) completarea art.19 din Legea nr. 198/2007 prin specificarea victimelor infracțiunilor cu caracter sexual în calitate de persoane care pot beneficia de asistență juridică calificată; c) completarea alin.(4) din art.58 Cod procedură penală după cuvântul „copii” cu sintagma „victima infracțiunilor cu caracter sexual, victima violenței în familie”; d) completarea alin.(1) din art.58 cu pct.13 și art.60 cu pct.20 cu următorul conținut „să fie informate, în condițiile legii, despre măsurile de protecție, serviciile de suport de care poate beneficia, subiecții care acordă aceste servicii și condițiile generale de acordare a acestora”, această obligație a autorităților rezumă din Legea cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor nr.137/2016; e) excluderea din pct.2, alin.(4), art.58 Cod procedură penală sintagma „în cazul în care nu dispune de mijloace bănești pentru a plăti avocatul”.	<u>cu caracter sexual”.</u>
9.	De asemenea, nu se susține completarea art.60, 80 și 81 cu norme referitoare la accesul victimei infracțiunilor de tortură la toate materialele cauzei penale pe durata urmăririi penale (pct.7¹, alin.(1) din art.60; pct.8¹), alin.(1) din art.80; alin.(5²) din art.8¹; pct.9, 10, 11 din proiect). Or, oferind victimei torturii acces mai larg la materialele cauzei penale în coraport cu persoana bănuită/învinuită, în opinia noastră, încalcă grav principiul egalității armelor. Acest fapt va crea disproporționalitate vădită în cea ce privește drepturile victimei și drepturile persoanei bănuite/învinuite la un proces echitabil. Legislatorul trebuie să țină cont de limita intervenției sale în latura asigurării garanțiilor procesuale pentru participanții procesului penal. Orice intervenție trebuie să fie proporțională și să nu încalce drepturile și libertățile celeilalte părți. În latura ce ține de completarea art.8¹ cu alin. (5¹) ne expunem acordul, însă considerăm că acesta urmează a fi reformulat pentru ai asigura	Nu se acceptă În partea ce ține de completarea art. 60, 80 și 81 CPP, menționăm că acestea au fost elaborate din analiza raționamentelor Curții Constituționale, întru executarea hotărârii Curții Constituționale.

		continuitatea practică. De altfel, în alin.(1) al prezentul articol, legiuitorul a prevăzut două situații în care intervine instituția succesorului părții vătămate sau a părții civile, și anume când în urma infracțiunii victima a decedat sau a pierdut capacitatea de a-și exprima conștient voința, pe când autorul proiectului în alin.(5¹) a menționat doar situația de deces, fiind omis faptul când persoana pierde capacitatea de exercițiu. Autorul proiectului propune reformularea titlului articolului, incluzând și victima în calitate de subiect care ar putea fi succedat, însă fără a amenda prevederile articolului în ansamblu, astfel creând confuzii. Prin urmare, propunem reformularea și completarea art.8¹ în totalitate și în concordanță cu vechile prevederi și noile propuneri.	
Avocatul Poporului	10.	Lipsă de obiecții și propuneri.	

Ministru

Fadei NAGACEVSCHI